

- معانی مختلف واژه «تاریخ»:
- ۱) مجموعهٔ حوادث یا رویدادهایی که فرد یا جامعه از سر گذرانده است → مانند → تاریخ ایران.
 - ۲) علم و روش علمی که به‌وسیلهٔ آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک، مطالعه و تحلیل می‌شوند → مانند → تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان.
 - ۳) تعیین روز و ماه و سال → یعنی → همان تقویم سالانه → مانند → ۹۳/۱۲/۰۸

ویژگی‌های رویدادهای تاریخی: ۱) دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به‌طور مستقیم درک کرد بلکه باید آن‌ها را با استفاده از شواهد و مدارک شناخت. ۲) تکرارناپذیرند و قابل تجربه نیستند. ۳) مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند. انسان در تاریخ، نقش محوری و اساسی دارد. رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه رفتار متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت پدید آمده‌اند. نهادها، جوامع، کشورها و در یک کلام تمدن پیامد رفتار فردی و جمعی انسان‌ها است. علم تاریخ: علمی که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند. هدف علم تاریخ: آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته است که شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود.

تاریخ‌نگاری و روش پژوهش در تاریخ

پیشینه تاریخ‌نگاری

سنگ پالمو، تکه‌ای بزرگ از یک ستون سنگی یادبود به نام «سالنامهٔ شاهی» مربوط به پادشاهی کهن مصر است. موزهٔ شهر پالمو - ایتالیا

علم تاریخ پیشینهٔ بسیار کهنی دارد. پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد. **نکته** قدیمی‌ترین متن تاریخی کشف‌شده، سنگ‌نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد. در این سنگ‌نوشته، نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث دوران آنان ذکر شده است. سنگ‌نوشته‌هایی به‌جا مانده از روزگار ایران باستان (به‌ویژه دورهٔ هخامنشیان و ساسانیان) نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی دارد. همچنین تدوین خدای‌نامه‌ها (خدای‌نامک‌ها) در زمان ساسانیان بر علاقهٔ ایرانیان به ثبت و نگارش اخبار و رویدادهای مهم دلالت دارد. تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن: از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور «هرودت» آغاز شد. کتاب تاریخ هرودت { کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به‌جامانده از عصر باستان بخش عمدهٔ مطالب آن اختصاص به شرح جنگ‌های یونان و ایران دارد. او را «پدر تاریخ» می‌نامند.

او به دلیل یونانی بودنش در گزارش رویدادهای مربوط به ایران، دچار لغزش‌ها و غرض‌ورزی‌هایی شده است.

علت شکوفایی علم تاریخ در یونان باستان: به اعتقاد برخی پژوهشگران، رواج ادبیات و فلسفه، تأثیر مهمی بر شکوفایی علم تاریخ در یونان باستان داشته است. پس از هرودت، نویسندگان یونانی و سپس رومی، راه او را ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند. از این مورخان، آثار برجسته‌ای دربارهٔ موضوع‌های تاریخی به‌جامانده است.

در دوران اسلامی، کتاب‌های تاریخی ارزشمندی توسط مورخان مسلمان نوشته شد که بیشتر این مورخان، ایرانی بودند. → مانند → طبری و بیهقی.

وضعیت تاریخ‌نگاری در دوران اسلامی

تمرکز مورخان بر حوادث سیاسی، نظامی و شرح حال فرمانروایان و عدم توجه آن‌ها به مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی

پرداختن به تنظیم، ثبت و نگارش وقایع و عدم توجه به علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی

وقایع نویسان } برخی از آنان، به عنوان منشی در خدمت شاهان و حاکمان بودند و آن‌ها را در مسافرت و جنگ‌ها همراهی می‌کردند. بعضی از آن‌ها به‌عنوان مورخان درباری به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.

تاریخ‌نگاری نوین

به دنبال پیشرفت‌های علمی و فکری که در اروپا در دورهٔ رنسانس (قرن ۱۳ تا ۱۷ میلادی) به وقوع پیوست، علم تاریخ متحول شد و شیوه‌ای نوین در تاریخ‌نگاری پدید آمد.

- ۱ بررسی تمام جنبه‌های زندگی مردم و جوامع گذشته
- ۲ بررسی و تجزیه و تحلیل زمینه‌ها، علل، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی
- ۳ استفاده از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا و ...

مراحل پژوهش در تاریخ

ترتیب مراحل پژوهش در تاریخ: ۱ انتخاب موضوع ۲ تدوین پرسش‌های تحقیق ۳ شناسایی منابع ۴ گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵ تحلیل و تفسیر اطلاعات ۶ گزارش یافته‌های پژوهش

انتخاب موضوع

در انتخاب موضوع پژوهش باید معیارهایی مورد توجه قرار گیرد ^{از جمله} ۱ تازه بودن موضوع تحقیق و تکراری نبودن آن ۲ دارای اثر و فایده بودن ۳ موجود بودن منابع و اطلاعات کافی در مورد موضوع تحقیق

تدوین پرسش‌های تحقیق

هر پژوهش علمی نیازمند یک یا چند پرسش است. ۱ پرسش‌ها هدف پژوهش را مشخص می‌کند. ۲ مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند. پرسش‌ها معمولاً دربارهٔ زمینه‌ها، علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها و یا نقش افراد و گروه‌های درگیر در رویدادها مطرح می‌شوند.

شناسایی منابع

پژوهشگر پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند. ^{مثال} بررسی می‌کند که نویسندگان منابع چه کسانی بوده‌اند؟ چه گرایش دینی، اجتماعی و سیاسی داشته‌اند؟ آیا خود شاهد وقایع بوده‌اند یا از زبان دیگران حوادث را نقل کرده‌اند؟ اگر محقق از اسناد استفاده می‌کند باید از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود.

گردآوری و تنظیم اطلاعات

پژوهشگر اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را از منابع و اسناد تاریخی استخراج و سپس تنظیم و دسته‌بندی می‌کند.

تحلیل و تفسیر اطلاعات

تحلیل و تفسیر رویدادهای تاریخی کار ساده‌ای نیست و مورخان برای انجام این کار نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند.

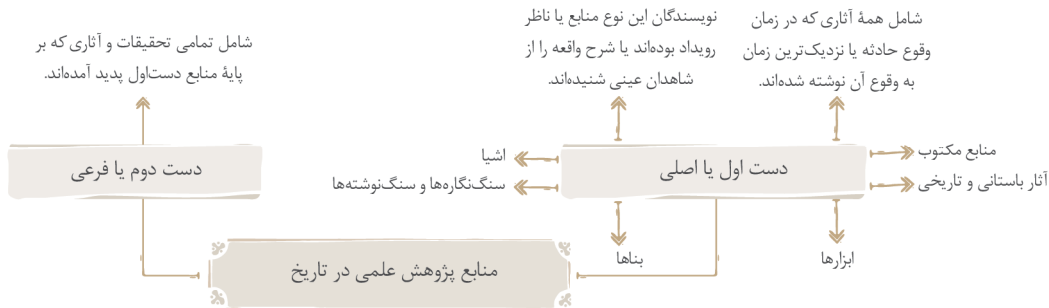
شبهات ← هر دو به دنبال شواهد و مدارکی هستند که به گونه‌ای گذشته را بازسازی و تفسیر کند.
تفاوت ← کارآگاهان به دنبال بازسازی صحنهٔ جرم با شواهدی چون اشیای به جا مانده، اثر انگشت و یا هر شی به جا مانده در صحنه وقوع جرم هستند. اما مورخان برای بازسازی گذشته به دنبال اسناد و مدارکی است که دربارهٔ زندگی گذشتگان اطلاعاتی را در اختیار قرار می‌دهند.

گزارش یافته‌های پژوهش

در پایان، پژوهشگر نتایج و یافته‌های تحقیق را استخراج و در قالب گزارش علمی ارائه می‌کند.

منابع پژوهش علمی در تاریخ

منابع پژوهش تاریخی را از نظر درجه اهمیت و اعتبار به دو دسته تقسیم می‌کنند: دست اول (اصلی) و دست دوم (فرعی).

فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ

مهم‌ترین فواید و کارکردهای علم تاریخ: منبع شناخت و تفکر - بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده - تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

منبع شناخت و تفکر

مطالعه سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته، منبع ارزشمندی برای پرورش قوه شناخت و تفکر است.

جست‌وجوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها - قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد.

در قرآن آیات بسیاری به مطالعه سرگذشت اقوام گذشته دعوت کرده است و آن را به عنوان یک منبع معتبر برای کسب شناخت و تفکر معرفی می‌کند.

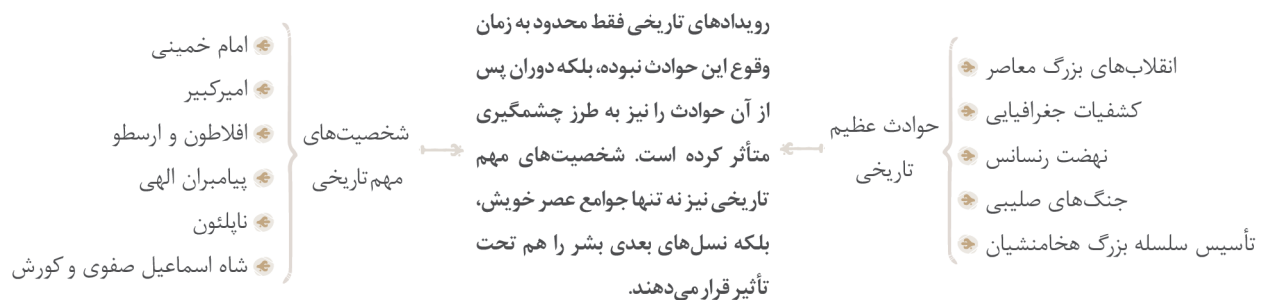
آیه ۱۷۶ سوره اعراف ﴿فَاتَّخِصَّ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ (قصه گذشتگان با ایشان بگوی باشد که تفکر کنند).

نظر استاد مطهری درباره فایده مطالعه تاریخ: از نظر قرآن، تاریخ بشر، و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی حساب‌هایی دقیق و منظم دارد و با شناختن آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان خود درآورد و به سود سعادت خود و مردم از آن بهره‌گیری کرد.

بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده

دامنه شناخت و آگاهی تاریخی فقط محدود به گذشته نمی‌شود بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می‌کند.

رویدادهای تاریخی اگر چه در گذشته رخ داده‌اند اما آثار، نتایج و پیامدهای این رویدادها گذشته، حال و آینده را به هم پیوند می‌دهد.

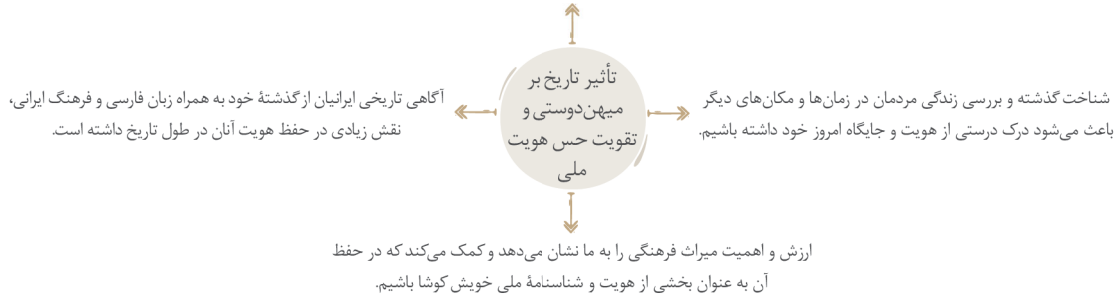

در راستای بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده، مطالعه تاریخ چه کمکی به ما می‌کند؟ ۱ به ما کمک می‌کند بفهمیم فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عواملی به وجود آمده و پیشرفت کرده‌اند و به وضعیت امروزی رسیده‌اند. ۲ علم تاریخ می‌تواند به ما در جهت شناخت درست اوضاع کنونی جامعه خویش و جوامع دیگر و ترسیم مسیر آینده کمک کند.

تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

مردمانی که برای نسل‌های متوالی سرگذشت مشترکی داشته و سالیان طولانی در شادی‌ها، غم‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌های هم شریک بوده‌اند به طور طبیعی نسبت به سرزمین و گذشته خود، نوعی علاقه و دلبستگی دارند.

آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آن‌ها می‌شود.

نیاکان ما با آگاهی و دلبستگی به فرهنگ و زبان خویش توانستند در برابر حوادث عظیمی چون حمله اسکندر مقدونی، تهاجم ویرانگر مغولان و نظایر آن دوام بیاورند و مانع فروپاشی جامعه و فرهنگ ایرانی شوند.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

(فارج ۱۴۰۱)

کدام مورد، دربارهٔ مراحل پژوهش در تاریخ درست است؟

- ۱) دقت در مرحلهٔ نخست، مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.
- ۲) اطمینان از اصالت سند و جعلی نبودن آن، مربوط به مرحلهٔ سوم پژوهش است.
- ۳) توجه به کافی بودن منابع و اطلاعات، مربوط به مرحلهٔ شناسایی منابع است.
- ۴) کار مورخان در مرحلهٔ چهارم، شباهت بسیاری به کار کارآگاهان دارد.

(فارج ۱۴۰۰)

کدام گزینه، توصیف درستی از وقایع‌نگاری‌ها پیش از ظهور تاریخ‌نگاری نوین به‌دست داده است؟

- ۱) به بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان و وجوه گوناگون حیات جامعه توجه می‌شد.
- ۲) تمام آثار، نتیجهٔ سفرها و مشاهدات و شنیده‌های مستقیم و بلاواسطهٔ وقایع‌نویسان است.
- ۳) برای ثبت و نوشتن وقایع تاریخی از اسناد دولتی و یافته‌های سایر علوم استفاده می‌شد.
- ۴) در ثبت و نگارش برخی رویدادها، از اسناد و مدارک دولتی استفاده می‌شد.

(دافل ۹۸)

در کدام کشور باستانی، نخستین بار تاریخ‌نگاری به مفهوم کامل آن، با ظهور هرودت از مورخان بزرگ شروع گردید؟

- ۱) هند
- ۲) چین
- ۳) یونان
- ۴) روم

منظور از واژهٔ تاریخ در عبارت «تاریخ روابط سیاسی و تجاری میان ایران و چین در عهد ساسانی» کدام است؟

- ۱) تعیین روز، ماه و سال یعنی همان تقویم سالانه
- ۲) مجموعهٔ حوادث و رویدادهایی که یک فرد یا یک جامعه از سرگذرانده
- ۳) روش علمی مطالعه و تحلیل رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک
- ۴) نقش و تأثیر عوامل طبیعی و جغرافیایی بر رویدادهای تاریخی

واژهٔ تاریخ در عبارت زیر، به چه معناست؟

«تاریخ باستان مملو از جنگ و کشورگشایی است.»

- ۱) علم و روش علمی مطالعه و تحلیل رویدادهای گذشته
- ۲) تعیین روز، ماه و سال
- ۳) بازسازی رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک
- ۴) مجموعهٔ حوادث و رویدادهایی که یک فرد یا یک جامعه از سرگذرانده

کدام گزینه ویژگی‌های رویدادهای تاریخی را به درستی بیان می‌کند؟

- ۱) مجزا و غیرمستقل نیستند یعنی با یکدیگر رابطهٔ علت و معلولی دارند.
- ۲) تکرارناپذیر و غیرقابل تجربه و مستقل هستند.
- ۳) دور از دسترس و غیرقابل تجربه هستند.
- ۴) قابل مشاهده و غیرقابل درک هستند.

در تاریخ، نقش محوری و اساسی دارد و تمدن‌ها پیامد هستند.

- ۱) زمان - تحولات تاریخی
- ۲) انسان - رفتار فردی و جمعی انسان‌ها
- ۳) تحولات تاریخی - عملکرد متقابل انسان‌ها با یکدیگر
- ۴) رویدادها - اقدامات متقابل نهادها و جوامع

در مواجهه با پرسش «هدف علم تاریخ چیست؟» کدام گزینه، پاسخ کامل‌تری را ارائه می‌دهد؟

- ۱) بررسی نقش انسان و رفتار او در شکل‌گیری تحولات تاریخی
- ۲) آگاهی نسبت به تمامی جنبه‌های زندگی اجتماعی انسان‌ها و جوامع در گذشته
- ۳) مطالعه و شناخت زندگی اجتماعی و سیاسی انسان در گذشته
- ۴) بیان دقیق تاریخ وقوع حوادث و رویدادها

از چه زمانی توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد و قدیمی‌ترین متن تاریخی به‌دست آمده متعلق به چه کسانی است؟

- ۱) حدود ۳۰۰۰ سال قبل از میلاد - مصریان
- ۲) پس از اختراع خط - یونانی‌ها
- ۳) پس از شکل‌گیری نخستین جوامع بشری - یونانی‌ها
- ۴) حدود ۴ هزار سال پیش - مصریان

- ۱۰) قدیمی‌ترین متن تاریخی جهان کدام است و حاوی چه مطالبی است؟
 (۱) خدای‌نامه‌ها - حوادث و رویدادهای مهم عصر ساسانی
 (۳) سنگ‌نوشته بیستون - شرح به‌قدرت رسیدن داریوش هخامنشی
 ۱۱) تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن از چه زمانی و در کجا آغاز شد؟
 (۱) حدود ۴ هزار سال پیش - مصر
 (۳) قرن پنجم قبل از میلاد - یونان
 ۱۲) کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به‌جا مانده از عصر باستان چیست؟
 (۱) سالنامه شاهی مصریان (۲) کتاب تاریخ هرودت
 ۱۳) از نظر پژوهشگران چه عاملی، موجب شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان شده است؟
 (۱) حضور مورخان بزرگی چون هرودت
 (۳) همسایگی با اقوام ایرانی و رومی علاقه‌مند به تاریخ‌نگاری
 ۱۴) پس از هرودت چه کسانی راه او را ادامه داده و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند؟
 (۱) وقایع‌نویسان دربار هخامنشی
 (۳) نویسندگان یونانی و رومی
 ۱۵) تا پیش از رنسانس، عمده تمرکز مورخان بر چه مسائلی بود؟
 (۱) علل، آثار و نتایج رویدادهای تاریخی
 (۳) بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان
 ۱۶) شیوه تاریخ‌نگاری نوینی که پس از رنسانس شکل گرفت، بر چه اساسی استوار بود؟
 (۱) تنظیم، ثبت و نگارش وقایع و توصیف و شرح زندگی و اقدامات فرمانروایان
 (۳) ذکر حوادث سیاسی و نظامی و بررسی آثار و نتایج این حوادث
 ۱۷) کدام گزینه در مورد ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین، نادرست است؟
 (۱) بررسی تمامی جنبه‌های زندگی مردمان و جوامع گذشته
 (۳) بررسی و تجزیه و تحلیل زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی
 ۱۸) تاریخ‌نگاری نوین دارای چه ویژگی‌هایی است؟
 (۱) علم تاریخ فقط به نقل رویدادهای گذشته نمی‌پردازد، بلکه علت‌ها و نتایج حوادث تاریخی را تجزیه و تحلیل می‌کند.
 (۲) علم تاریخ فقط به نقل رویدادهای گذشته نمی‌پردازد و علت‌ها و نتایج حوادث تاریخی را تفسیر نمی‌کند.
 (۳) علم تاریخ فقط به شرح زندگی و اقدامات فرمانروایان می‌پردازد و با ابعاد دیگر زندگی جوامع گذشته کاری ندارد.
 (۴) علم تاریخ فقط به شرح زندگی و اقدامات فرمانروایان نمی‌پردازد و با ابعاد دیگر زندگی جوامع گذشته کاری ندارد.
 ۱۹) کدام گزینه ترتیب درستی از مراحل پژوهش تاریخی ارائه می‌دهد؟
 (۱) انتخاب موضوع → شناسایی منابع → تدوین پرسش‌های تحقیق → تنظیم اطلاعات → گزارش یافته‌های پژوهش → تحلیل اطلاعات
 (۲) انتخاب موضوع → تدوین پرسش‌های تحقیق → شناسایی منابع → گردآوری اطلاعات → تفسیر اطلاعات → گزارش یافته‌های پژوهش
 (۳) تدوین پرسش‌های تحقیق → شناسایی منابع → انتخاب موضوع → تحلیل اطلاعات → تنظیم اطلاعات → گزارش یافته‌های پژوهش
 (۴) تدوین پرسش‌های تحقیق → انتخاب موضوع → تنظیم اطلاعات → شناسایی منابع → گزارش یافته‌های پژوهش → تفسیر اطلاعات
 ۲۰) برای انتخاب موضوع پژوهش، چه معیارهایی باید مورد توجه قرار گیرد؟
 (۱) تازگی موضوع و وجود منابع و اطلاعات کافی درباره آن
 (۳) اصالت سند و جعلی نبودن اسناد مرتبط با موضوع
 ۲۱) در مرحله انتخاب موضوع، محقق باید موضوعی را برگزیند که در مورد آن موجود باشد و موضوع تحقیق باشد.
 (۱) منابع و اطلاعات کافی - مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر
 (۳) نظریه جدید و تازه‌ای - مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر
 ۲۲) چه تعداد از گزاره‌های زیر، عبارت‌مقابل را به درستی کامل می‌کند؟ «موضوع پژوهش تاریخی باید»
 الف) تمامی جوانب زندگی مردم در روزگار گذشته را در بر گیرد.
 ج) تازه و غیرتکراری باشد.
 ب) مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش شود.
 د) به‌گونه‌ای باشد که منابع و اطلاعات کافی پیرامون آن موجود باشد.
 (۱) ۱ (۲) ۴ (۳) ۳ (۴) ۲
- ۲۳) دومین مرحله از مراحل پژوهش تاریخی، است که
 (۱) شناسایی منابع تحقیق - هدف پژوهش را مشخص می‌کند.
 (۲) شناسایی منابع تحقیق - به بازسازی و تفسیر وقایع گذشته کمک می‌کند.
 (۳) تدوین پرسش‌های تحقیق - مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.
 (۴) تدوین پرسش‌های تحقیق - به‌منظور بررسی اصالت سند و جعلی نبودن آن صورت می‌گیرد.

۲۴) تدوین پرسش‌های تحقیق در انجام یک پژوهش تاریخی چه مزایایی دارد؟

- ۱) پژوهشگر را در انتخاب موضوع پژوهش یاری می‌کند.
- ۲) هدف پژوهش را مشخص می‌کند و مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.
- ۳) به پژوهشگر در شناسایی منابع و اسناد تحقیق و ارزیابی میزان دقت و صحت آن‌ها کمک می‌کند.
- ۴) امکان بازسازی وقایع و رویدادهای گذشته را فراهم می‌آورد.

۲۵) از مراحل پژوهش در تاریخ، مرحله سوم و پنجم به ترتیب چه نام دارد؟

- ۱) شناسایی منابع - گردآوری و تنظیم اطلاعات
- ۲) گردآوری و تنظیم اطلاعات - تحلیل و تفسیر اطلاعات
- ۳) شناسایی منابع - گردآوری و تنظیم اطلاعات
- ۴) شناسایی منابع - تحلیل و تفسیر اطلاعات

۲۶) اساس کار تاریخ‌نگاری نوین بر چیست و در چه مرحله‌ای از پژوهش، اعتبار، صحت و ارزش منابع پژوهشی ارزیابی می‌شود؟

- ۱) بیان حوادث سیاسی و نظامی و ثبت و نگارش وقایع - شناسایی منابع
- ۲) بیان حوادث سیاسی و نظامی و ثبت و نگارش وقایع - گردآوری و تنظیم اطلاعات
- ۳) سنجش دقیق منابع، استناد به مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی - شناسایی منابع
- ۴) سنجش دقیق منابع، استناد به مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی - گردآوری و تنظیم اطلاعات

۲۷) کدام مرحله از مراحل کار یک پژوهشگر تاریخی، مشابه کار کارآگاهان پلیس است و کدام گزاره در مورد این مرحله صحیح است؟

- ۱) تدوین پرسش‌های تحقیق - پژوهشگر پس از شناسایی منابع، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را مورد ارزیابی قرار می‌دهد.
- ۲) گردآوری و تنظیم اطلاعات - مورخ در این مرحله نتایج و یافته‌های تحقیق را استخراج و در قالب گزارش علمی ارائه می‌دهد.
- ۳) تحلیل و تفسیر اطلاعات - مورخ برای انجام این کار نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی است.
- ۴) گزارش یافته‌های پژوهش - پژوهشگر اطلاعات مربوط به موضوع تحقیق را استخراج و دسته‌بندی می‌کند.

۲۸) هر کدام از توضیحات زیر، به کدام مرحله از مراحل پژوهش در تاریخ اشاره دارند؟

- الف) پژوهشگر باید حرف و نظر جدیدی را ارائه دهد.
- ب) مورخان برای انجام آن نیازمند مهارت‌های خاصی هستند.
- ج) هدف پژوهش را مشخص می‌کنند.

- ۱) الف: تدوین پرسش‌های تحقیق ب: گردآوری و تنظیم اطلاعات ج: انتخاب موضوع
- ۲) الف: انتخاب موضوع ب: گردآوری و تنظیم اطلاعات ج: تدوین پرسش‌های تحقیق
- ۳) الف: تدوین پرسش‌های تحقیق ب: شناسایی منابع ج: گزارش یافته‌های پژوهش
- ۴) الف: انتخاب موضوع ب: تحلیل و تفسیر اطلاعات ج: تدوین پرسش‌های تحقیق

۲۹) منابع پژوهش‌های تاریخی را بر چه مبنایی دسته‌بندی می‌کنند؟

- ۱) نویسندگان آن‌ها
- ۲) درجه اعتبار و اهمیت آن‌ها
- ۳) قدمت آن‌ها
- ۴) مکتوب یا غیرمکتوب بودن آن‌ها

۳۰) کدام گزینه در مورد «منابع اصلی» در پژوهش‌های تاریخی نادرست است؟

- ۱) به همه آثاری گفته می‌شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن نوشته شده‌اند.
- ۲) به آثاری گفته می‌شود که نویسندگان آن‌ها یا خود شاهد رویدادها بوده‌اند و یا آن‌که شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده‌اند.
- ۳) به همه آثاری گفته می‌شود که مدت‌ها پس از وقوع رویدادها و براساس منابع دست اول پدید آمده‌اند.
- ۴) شامل تمام آثار باستانی و تاریخی مانند بناها و ابزارها و سنگ‌نوشته‌هایی است که از گذشته به‌جا مانده است.

۳۱) منابع به همه منابع و آثاری گفته می‌شود که

- ۱) دست اول - از گذشته به‌جای مانده است.
- ۲) دست دوم - در نزدیک‌ترین زمان به وقوع رویدادها نوشته شده‌اند.
- ۳) اصلی - مدت‌ها پس از وقوع رویدادها پدید آمده‌اند.
- ۴) فرعی - نویسندگان آن‌ها، شرح وقایع را از شاهدان واقعه شنیده‌اند.

۳۲) «منشور کورش»، «مقالات تاریخی» و «طاق‌بستان» به ترتیب جزء کدام دسته از منابع پژوهشی تاریخی می‌باشند؟

- ۱) منابع دست اول - منابع دست دوم - منابع دست اول
- ۲) منابع دست اول - منابع دست اول - منابع دست دوم
- ۳) منابع فرعی - منابع دست اول - منابع دست اول
- ۴) منابع فرعی - منابع اصلی - منابع فرعی

۳۳) منظور از «منابع مکتوب اصلی» کدام است؟

- ۱) تمامی آثار باستانی و تاریخی که از گذشته به‌جای مانده است.
- ۲) تحقیقات و آثاری که مدت‌ها پس از وقوع رویدادها و با استفاده از منابع دست اول پدید آمده‌اند.
- ۳) بناها، ابزارها، اشیاء، سنگ‌نگاره‌ها، سنگ‌نوشته‌ها و هر وسیله‌ای که مربوط به دنیای باستان است.
- ۴) آثاری که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن نوشته شده‌اند.

۳۴) کدام موارد را می‌توان جزء فواید علم تاریخ دانست؟

- ۱) آگاهی از اوضاع و احوال زندگی مردم عادی - منبعی برای شناخت و تفکر
- ۲) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی - منبعی برای شناخت و تفکر
- ۳) آگاهی از اوضاع و احوال زندگی مردم عادی - جست‌وجو برای یافتن اشیاء و آن‌چه از گذشته بر جای مانده
- ۴) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی - آگاهی از اوضاع و احوال زندگی مردم عادی

۳۵ کدام گزینه براساس گفته شهید مطهری در مورد تاریخ صحیح است؟

- ۱) از نظر قرآن، تاریخ بشر براساس یک سلسله سنن و نوامیس صورت گرفته که دارای حساب‌های نسبی است که شناخت آن حساب‌ها به تاریخ حاضر کمکی نخواهد کرد.
- ۲) از نظر قرآن، تاریخ بشر گرچه برحسب تصادف صورت گرفته اما حساب‌هایی دقیق دارد که با شناختن آن حساب‌ها می‌توان تاریخ حاضر را کنترل کرد.
- ۳) از نظر قرآن، تاریخ بشر گرچه برحسب تصادف صورت گرفته اما دارای حساب‌های نسبی است که شناخت آن حساب‌ها به تاریخ حاضر کمکی نمی‌کند.
- ۴) از نظر قرآن، تاریخ بشر براساس یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد که دارای حساب‌هایی دقیق است که با شناختن آن حساب‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد.

۳۶ آیه ۱۷۶ سوره اعراف که می‌فرماید: «قصه گذشتگان با ایشان بگوی، باشد که تفکر کنند.» به کدام یک از فواید مطالعه تاریخ اشاره دارد و قرآن منبع معتبر برای کسب شناخت را چه می‌داند؟

- ۱) بهره‌مندی از گذشته برای حال و آینده - مطالعه سرگذشت اقوام گذشته
- ۲) منبع شناخت و تفکر - مطالعه سرگذشت اقوام گذشته
- ۳) بهره‌مندی از گذشته برای حال و آینده - کشفیات جدید اعصار قدیم
- ۴) منبع شناخت و تفکر - کشفیات جدید اعصار قدیم

۳۷ چرا دامنه شناخت و آگاهی تاریخی فقط محدود به گذشته‌ها نیست؟

- ۱) زیرا شناخت تاریخ موجب می‌شود تا افراد یک جامعه نسبت به خود نوعی احساس علاقه و دلبستگی پیدا کنند.
- ۲) زیرا آگاهی‌های تاریخی موجب می‌شود تا ما هویت پیدا کنیم و بدانیم که بوده‌ایم و چگونه به جایگاه امروزی خود رسیده‌ایم.
- ۳) چون رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند اما آثار، نتایج و پیامدهای آن‌ها گذشته، حال و آینده را به یکدیگر پیوند می‌دهد.
- ۴) چون مطالعه سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته، منبع و گنجینه ارزشمندی برای تقویت قوه شناخت و تفکر محسوب می‌شود.

۳۸ مطالعه تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و ترسیم افق آینده، یاری کند؛ زیرا.....

- ۱) جست‌وجوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد.
- ۲) شناخت زندگی مردمان در زمان‌ها و مکان‌های دیگر به ما کمک می‌کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و بدانیم که چگونه به جایگاه امروزی خود رسیده‌ایم.
- ۳) مطالعه تاریخ به ما کمک می‌کند تا بفهمیم فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عواملی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت امروزی رسیده‌اند.
- ۴) مطالعه سرگذشت انسان‌ها و جوامع گذشته، منبع و گنجینه ارزشمندی برای تقویت قوه شناخت و تفکر است.

۳۹ کدام گزینه با «تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی» به عنوان یکی از فواید مطالعه تاریخ مرتبط است؟

- ۱) علم تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده کمک کند.
- ۲) جست‌وجوی شواهد و مدارک تاریخی و تحلیل و تفسیر علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها، قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی را افزایش می‌دهد.
- ۳) با کاوش در گذشته می‌توان از تجربیات و اندیشه‌های مردمان گذشته برای تقویت قدرت شناخت و تفکر بهره گرفت.
- ۴) آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان و لزوم حفظ میراث فرهنگی توسط آن‌ها می‌شود.

۴۰ کدام گزینه از جمله تأثیرات مطالعه تاریخ بر تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی نمی‌باشد؟

- ۱) افزایش خودآگاهی و یگانگی میان افراد یک جامعه
- ۲) به دست آوردن شناخت و درک درستی از هویت و کیستی خود
- ۳) تلاش برای حفظ میراث فرهنگی به عنوان بخشی از هویت ملی
- ۴) افزایش قدرت درک و مهارت اندیشه‌ورزی

۴۱ نیاکان ما به اتکالی کدام عناصر توانستند در برابر حمله اسکندر و تهاجم ویرانگر مغولان دوام بیاورند؟

- ۱) ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع
- ۲) آگاهی و دلبستگی به زبان و فرهنگ خویش
- ۳) قوه درک و مهارت اندیشه‌ورزی
- ۴) محدود نکردن دامنه شناخت و آگاهی خود به گذشته‌ها

۴۲ کدام گزینه در مورد کتاب «تاریخ هرودت» صحیح است؟

- ۱) در قرن ششم قبل از میلاد در روم باستان نگارش یافته است.
- ۲) بخش عمده مطالب آن به شرح جنگ‌های ایران و روم اختصاص دارد.
- ۳) با نگارش آن، تاریخ‌نگاری به مفهوم کامل آن آغاز شد.
- ۴) قدیمی‌ترین متن تاریخی جهان است.

۴۳ کدام گزینه با آیه شریفه «فَاقْصِصْ الْقِصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ» هم‌مفهوم است؟

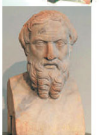
- ۱) مطالعه تاریخ کمک می‌کند تا دریابیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری تحت چه شرایطی به وجود آمده و پیشرفت کرده‌اند.
- ۲) آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود.
- ۳) با کاوش در گذشته می‌توان از تجربیات و اندیشه‌های مردمان گذشته برای تقویت قدرت شناخت و تفکر بهره گرفت.
- ۴) دامنه شناخت تاریخی فقط محدود به گذشته نیست بلکه در درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می‌کند.

۴۴ کدام گزینه در مورد تصویر مقابل نادرست است؟

- ۱) سنگ پالرمو که متعلق به مصریان باستان است.
- ۲) قدیمی‌ترین متن تاریخی جهان و مربوط به ۴ هزار سال قبل از میلاد است.
- ۳) سنگ‌نوشته‌ای به خط مصری است که در موزه‌ای در ایتالیا نگه‌داری می‌شود.
- ۴) بخشی از ستون سنگی سالنامه شاهی و مربوط به پادشاهی کهن مصر است.

۴۵ تصویر مقابل متعلق به چه کسی است؟

- ۱) هرودت، مورخ یونانی
- ۲) مورخ رومی قرن پنجم قبل از میلاد
- ۳) بنیانگذار تاریخ‌نگاری نوین
- ۴) هومر، شاعر بزرگ یونانی

دو رکن مهم تاریخ: زمان و مکان ^{زیرا} نخستین پرسش‌هایی که برای تاریخ‌نگاران مطرح می‌شود این است که رویدادهای تاریخی در چه زمانی و کجا رخ داده‌اند.

تاریخ، زمان و گاه‌شماری

دانش تاریخ بدون زمان معنا و مفهومی ندارد ^{زیرا} رویدادهای تاریخی در زمان معینی در گذشته روی داده‌اند و بدون آگاهی از زمان روی دادن آن‌ها نمی‌توان به درک منطقی از تاریخ دست یافت.

ابداع گاه‌شماری

انسان‌ها از گذشته‌های بسیار دور با زمان و نحوه سنجش آن مواجه بوده‌اند. یکی از دستاوردهای مهم بشر اندازه‌گیری زمان و ابداع گاه‌شماری یا تقویم است. **گاه‌شماری:** نظامی که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (ماه و سال) ابداع کرده است. دانش و مهارت اندازه‌گیری زمان ارتباط نزدیکی با علمی مانند ریاضیات، نجوم و فیزیک دارد و ابداع تقویم، نتیجه تلاش مشترک دانشمندان این علوم به حساب می‌آید. یکی از اقدامات ضروری در تنظیم و تدوین گاه‌شماری، انتخاب مبدأ معین است. مهم‌ترین مبدهای گاه‌شماری:

- ۱ **مبدأ دینی:** این مبدأ از رایج‌ترین مبدهای گاه‌شماری در جهان است. ^{مثال} مسیحیان مبدأ گاه‌شماری خود را بر مبنای تولد حضرت مسیح (ع) و مسلمانان بر پایه هجرت رسول اکرم (ص) از مکه به مدینه تنظیم کرده‌اند.
 - ۲ **مبدأ ملی و قومی:** رویدادهای ویژه‌ای که برای قوم، جامعه و ملتی، جنبه ملی و افتخارآمیز دارد می‌تواند آغاز گاه‌شماری و تاریخ آن‌ها قرار گیرد ^{مانند} پیروزی در یک نبرد بزرگ و ملی یا بر تخت نشستن پادشاه و ... ^{مثال} در گاه‌شماری‌های مصری، بابلی و اوستایی، مبدأ گاه‌شماری، بر تخت نشستن پادشاهان بود.
 - ۳ **مبدأ مبتنی بر حوادث طبیعی:** برخی جوامع، رویدادهای بزرگ طبیعی مانند وقوع آتشفشان یا طوفان عظیم را مبدأ گاه‌شماری خود قرار می‌دانند ^{مثال} سومری‌ها، گاه‌شماری و تاریخ خود را به قبل و بعد از طوفان تقسیم می‌کردند.
- توجه** در نتیجه نیاز به زمان سنجی، بشر موفق شد ابزارهایی مانند ساعت‌های آفتابی، شنی، آبی و اسطرلاب را برای رصد خورشید، ماه و دیگر ستارگان و سیارگان اختراع نماید.

تاریخچه گاه‌شماری در جهان

مردمان بین‌النهرین (میان‌رودان) و مصریان باستان، در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند.

۱ گاه‌شماری بابلیان

در بین‌النهرین گاه‌شماری «خورشیدی-قمری» رایج بود. بابلی‌ها سال را به ۱۲ ماه ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌کردند ^{از آنجا که سال قمری ۳۵۴ شبانه‌روز و سال خورشیدی ۳۶۵ روز و ۶ ساعت است} از این رو برای رفع این اختلاف، هر ۳ سال، یک ماه به سال می‌افزودند.

۲ گاه‌شماری مصریان

مصری‌ها گاه‌شماری دقیق و منظمی داشتند. آن‌ها سال را ۳۶۵ روز و یک چهارم شبانه‌روز در نظر می‌گرفتند ^{سال را به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌کردند و ۵ روز اضافی را به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.} کیبسه: مصریان برای محاسبه یک چهارم شبانه‌روز اضافی، هر ۴ سال یک‌بار، یک روز به سال می‌افزودند.

۳ گاه‌شماری رومیان

رومیان در آغاز گاه‌شماری دقیقی نداشتند.

سال ۴۶ ق.م به دستور ژولیوس سزار (امپراتور روم) گاه‌شماری رومی براساس گاه‌شماری مصری اصلاح شد.

سال ۵۲۵ م (دو قرن پس از آن‌که امپراتوری روم دین مسیحیت را رسمیت بخشید) تولد حضرت مسیح به‌عنوان مبدأ تقویم رومیان تعیین شد.

۱۰۰۰ سال بعد (۱۵۲۵م) پاپ گرگوار سیزدهم به کمک منجمان، گاه‌شماری مسیحیان را اصلاح کرد.

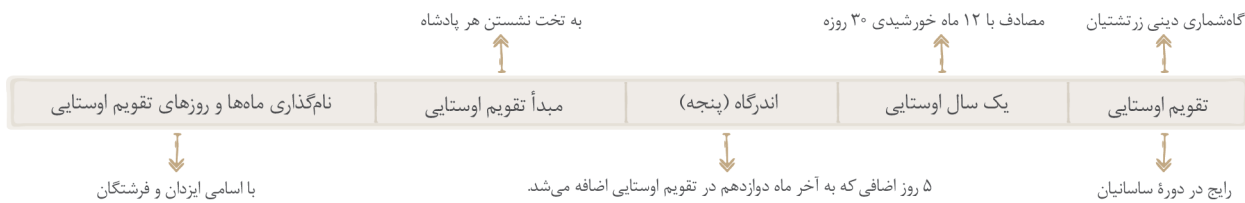
گاه‌شماری مسیحیان امروزه به نام «گاه‌شماری میلادی» شناخته می‌شود.

تاریخچه گاه‌شماری در ایران

گاه‌شماری دوره هخامنشیان: براساس محتوای سنگ‌نوشته‌های بیستون و تخت جمشید، گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان رواج داشته است. اما ماه‌ها براساس فرهنگ و آیین ایرانی نام‌گذاری شده بودند.

گاه‌شماری‌های دوره اشکانیان: بابلی، سلوکی و اوستایی

گاه‌شماری‌های دوره ساسانیان: اوستایی

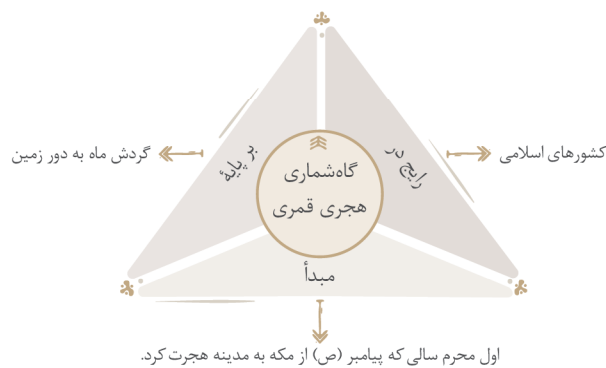

توجه در گاه‌شماری اوستایی سال را ۳۶۵ شبانه‌روز می‌گرفتند از این رو در هر ۴ سال، یک شبانه‌روز و در هر ۱۲۰ سال، ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد برای رفع این مشکل بعد از هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند.

گاه‌شماری‌های دوران اسلامی: در ایران دوران اسلامی گاه‌شماری هجری قمری رایج شد.

در کنار گاه‌شماری هجری قمری، گاه‌شماری‌های جلالی، یزدگردی، دوازده حیوانی و هجری خورشیدی نیز رواج یافت.

گاه‌شماری جلالی یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان است که گاه‌شماری هجری خورشیدی بر اساس آن تنظیم شده است.

تطبیق و تبدیل تقویم‌ها

رویدادهای تاریخی در سرزمین‌ها و کشورهای مختلف از جمله ایران با چند نوع گاه‌شماری، ثبت و نگارش یافته‌اند.

متخصصان نجوم و گاه‌شماری به منظور کمک به تطبیق و تبدیل تقویم‌های مختلف، فرمول‌ها و روش‌های گوناگونی را ارائه کرده‌اند.

خط زمان

رویدادهای تاریخی در زمان معینی به وقوع پیوسته‌اند و مورخان می‌کوشند که این رویدادها را بر اساس زمان وقوع آن‌ها توصیف و تحلیل کنند. از این رو نظم و ترتیب رویدادها که به آن گاه‌شماری (کرونولوژی) نیز می‌گویند، در مطالعات تاریخی اهمیت دارد.

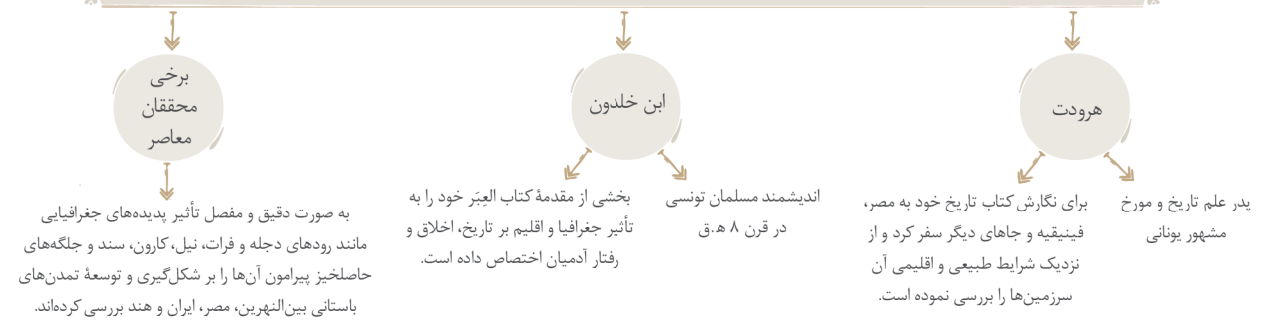
گاه‌شماری (کرونولوژی): نظم و ترتیب رویدادها

خط زمان: ابزار مناسبی که به وسیله آن می‌توان رویدادهای یک دوره یا دوران‌های مختلف تاریخی را به ترتیب زمان وقوع آن‌ها بر روی یک نمودار نشان داد.

تاریخ و مکان؛ تأثیر جغرافیا بر رویدادهای تاریخی

مکان: یکی دیگر از ارکان مهم در مطالعات تاریخی است زیرا همه وقایع و تحولات تاریخی در بستر مکان و محیط رخ می‌دهند. عوامل جغرافیایی مانند آب و خاک، پستی‌ها و بلندی‌ها، آب و هوا، موقعیت سرزمینی و ارتباطی و دسترسی به دریاها و آب‌های آزاد، تأثیر مهمی بر زندگی مردمان نواحی مختلف دارند.

نقش و تأثیر پدیده‌های طبیعی و اقلیمی (آب و هوا) در شکل‌دادن به رویدادها و تحولات تاریخی از دیرباز مورد توجه مورخان بوده است.

در چند دهه اخیر ارتباط تاریخ و جغرافیا بیشتر از گذشته مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است و دانش «جغرافیای تاریخی» گسترش بیشتری یافته است. جغرافیای تاریخی: به مطالعه مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی را بر رویدادهای تاریخی مانند شکل‌گیری تمدن‌ها، مهاجرت‌ها، پیروزی‌ها و شکست‌ها، برپایی سکونتگاه‌ها، شهرها و ایجاد و گسترش راه‌ها مطالعه می‌کند.

نقشه‌های تاریخی

اهمیت یافتن نقشه در مطالعه تاریخ پیامد ارتباط جغرافیا و تاریخ اطلاعاتی که نقشه‌های تاریخی نمایش می‌دهند: قلمرو حکومت‌ها، مرزها، پایتخت‌ها، بناهای مهم، محل دقیق رویدادها به خصوص جنگ‌ها، تقسیمات اداری و مالیاتی، شبکه راه‌ها، مسیرهای مهاجرت و لشکرکشی و ... در دو قرن اخیر با پیشرفت و تکامل شیوه‌های پژوهش در تاریخ، مورخان به اهمیت استفاده از نقشه‌ها پی برده‌اند. از این رو در تألیفات تاریخی مربوط به این دوره نقشه‌هایی از دوره‌های مختلف تاریخی تهیه و ترسیم شده است. امروزه از نقشه‌های تاریخی برای ارائه اطلاعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و دیگر جلوه‌های حیات اجتماعی انسان در گذشته استفاده می‌شود.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

(دافل ۱۳۰۲)

۴۶ کدام مورد درباره گاه‌شماری در تاریخ ایران، درست است؟

- ۱) افزودن اندرگاه به آخر ماه دوازدهم در یکی از گاه‌شماری‌های دوره اشکانی معمول بود.
- ۲) در دوره اشکانی، استفاده از گاه‌شماری قمری - خورشیدی متروک شد.
- ۳) با سقوط هخامنشیان، گاه‌شماری بابلی برای همیشه کنار گذاشته شد.
- ۴) گاه‌شماری جلالی در سال ۱۳۰۴ شمسی ابداع شد و رسمیت یافت.

(دافل ۱۳۰۰)

۴۷ در گاه‌شماری اوستایی دوره ساسانی، اصطلاح «اندرگاه» به کدام گزینه اشاره داشت؟

- ۱) پنج روزی که به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌شد.
- ۲) ماه سیزدهم که هر ۱۲۰ سال یک بار به پایان سال اضافه می‌شد.
- ۳) روزی که هر چهار سال یک بار به هنگام کبیسه‌کردن به سال افزوده می‌شد.
- ۴) روزی که هر چهار سال یک بار به هنگام کبیسه‌کردن به سال افزوده می‌شد.

(دافل ۹۹)

۴۸ در تقویم اوستایی دوره ساسانی، مبدأ سال شماری بر اساس کدام رویداد تعیین می‌شد؟

- ۱) به تخت نشستن هر پادشاه
- ۲) به دنیا آمدن زرتشت
- ۳) قیام اردشیر علیه اشکانیان
- ۴) دوره‌بندی ۱۲۰ ساله

(فارج ۹۹)

۴۹ کدام مورد درباره گاه‌شماری در مصر باستان درست است؟

- ۱) هر ۱۲۰ سال، یک ماه به سال می‌افزودند.
- ۲) هر سه سال، یک ماه به سال اضافه می‌کردند.
- ۳) هر چهار سال، یک ماه ۳۶ روزه به سال اضافه می‌کردند.
- ۴) هر چهار سال یک بار، سال را ۳۶۶ روز محاسبه می‌کردند.

(فارج ۹۸)

۵۰ در کدام گاه‌شماری باستانی ایران، هر ۱۲۰ سال یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند؟

- ۱) یزدگردی
- ۲) اوستایی
- ۳) دوازده حیوانی
- ۴) سلوکی

- ۵۱) کدام گاه‌شماری باستانی در هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه‌روز از سال شمسی حقیقی عقب می‌افتاد؟
 (۱) اوستایی ساسانی (۲) شمسی قمری بابلی (۳) دوازده حیوانی (۴) هجری قمری (فارج ۹۳)
- ۵۲) بر طبق تقویم هجری شمسی که بر پایه تقویم تدوین گردیده، اسامی ماه‌های سال است.
 (۱) یزدگردی - بابلی (۲) یزدگردی - اوستایی (۳) جلالی - بابلی (۴) جلالی - اوستایی (دافل ۸۸)
- ۵۳) تقویم هجری قمری که با گسترش اسلام در سرزمین‌های اسلامی به ویژه در ایران رواج یافت، مبتنی بر حرکت است.
 (۱) زمین به دور ماه (۲) ماه به دور زمین (۳) زمین به دور خورشید (۴) ماه به دور خورشید (فارج ۸۸)
- ۵۴) کدام مورخ اروپایی برای تألیف اثر تاریخی خود و مشاهده بستر جغرافیایی رویدادهای تاریخی مورد نظر خویش به مسافرت‌های دور و درازی دست زد؟
 (۱) توین بی (۲) هرودت (۳) گیبون (۴) مارتین نیلسون (دافل ۸۷)
- ۵۵) نام ماه‌های سال خورشیدی از کدام تقویم باستانی اقتباس شده است؟
 (۱) اوستایی (۲) مصری (۳) دوازده حیوانی (۴) بابلی (دافل ۸۱)
- ۵۶) دو رکن مهم و اساسی دانش تاریخ کدام‌اند و نخستین پرسش‌هایی که برای تاریخ‌نگاران مطرح می‌شوند، کدام است؟
 (۱) رویدادها و وقایع تاریخی - نویسندگان منابع تا چه اندازه در نقل رویدادها دقت و صداقت داشته‌اند؟
 (۲) رویدادها و وقایع تاریخی - مطالعه و کاوش در تاریخ، مخصوصاً گذشته‌های دور چه فایده‌ای دارد؟
 (۳) زمان و مکان - مورخان چگونه و با استفاده از چه منابعی تاریخ را می‌نویسند؟
 (۴) زمان و مکان - رویدادهای تاریخی در چه زمانی و در کجا رخ داده‌اند؟
- ۵۷) چرا دانش تاریخ بدون توجه به زمان و مکان، معنایی ندارد؟ زیرا
 (۱) شناخت و مطالعه زندگی مردمان در زمان‌ها و مکان‌های دیگر به ما کمک می‌کند تا درک درستی از هویت خود پیدا کنیم.
 (۲) همه رویدادهای تاریخی در زمانی معین و در بستر مکان روی داده‌اند.
 (۳) رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند اما آثار و پیامدهای آن‌ها گذشته، حال و آینده را به هم پیوند می‌دهد.
 (۴) همه وقایع و تحولات تاریخی در بستر مکان و محیط رخ می‌دهند.
- ۵۸) منظور از نظامی که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان ابداع کرده، چیست و ابداع آن حاصل تلاش مشترک دانشمندان کدام علوم است؟
 (۱) گاه‌شماری - ریاضی، نجوم و فیزیک (۲) گاه‌شماری - تاریخ، نجوم و ریاضی
 (۳) ساعت - ریاضی، نجوم و فیزیک (۴) ساعت - تاریخ، نجوم و ریاضی
- ۵۹) اختراع ابزارهایی چون ساعت‌های آفتابی، آبی و شنی و همچنین اسطرلاب نتیجه چه عاملی بود؟
 (۱) اهمیت زمان در درک تاریخ (۲) توجه مورخان به مسأله زمان
 (۳) تلاش مشترک دانشمندان ریاضی، نجوم و فیزیک (۴) نیاز انسان به زمان‌سنجی
- ۶۰) پیشگامان علم گاه‌شماری چه کسانی بودند؟
 (۱) بابلی‌ها و مصری‌ها (۲) مصری‌ها و رومی‌ها (۳) بابلی‌ها و ایرانی‌ها (۴) مسلمانان و مسیحیان
- ۶۱) گاه‌شماری «خورشیدی - قمری» در میان کدام‌یک از اقوام باستانی رایج بود و کدام عبارت در مورد این نوع گاه‌شماری نادرست است؟
 (۱) مصریان - از دقیق‌ترین و منظم‌ترین گاه‌شماری‌های جهان بود.
 (۲) مصریان - بعدها رومیان مبنای گاه‌شماری خود را بر آن قرار دادند.
 (۳) بابلی‌ها - سال را ۳۶۵ روز و یک چهارم شبانه‌روز محاسبه می‌کردند.
 (۴) بابلی‌ها - برای رفع اختلاف سال خورشیدی و سال قمری، هر سه سال یک ماه به سال می‌افزودند.
- ۶۲) کدام‌یک از اقوام باستانی، «هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند»، گاه‌شماری آن‌ها از چه نوعی بود و مبنای گاه‌شماری چه کسانی قرار گرفت؟
 (۱) بابلی‌ها - خورشیدی قمری - هخامنشیان (۲) مصری‌ها - خورشیدی قمری - هخامنشیان
 (۳) بابلی‌ها - خورشیدی - رومیان (۴) مصری‌ها - خورشیدی - رومیان
- ۶۳) کدام گزینه، عبارت زیر را به نادرستی کامل می‌کند؟
 «مصریان، گاه‌شماری خورشیدی دقیق و منظمی داشتند؛ آنان»
 (۱) سال را ۳۶۵ روز و یک چهارم شبانه‌روز محاسبه می‌کردند.
 (۲) سال را به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌کردند و پنج روز اضافی را به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.
 (۳) برای محاسبه $\frac{1}{4}$ شبانه‌روز اضافی، هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال می‌افزودند.
 (۴) جلوس پادشاهان را مبدأ گاه‌شماری خود قرار داده بودند.
- ۶۴) کدام گزینه در مورد گاه‌شماری رومیان نادرست است؟
 (۱) آن‌ها در آغاز گاه‌شماری دقیقی نداشتند.
 (۲) در سال ۴۶ ق.م به دستور ژولیوس سزار اصلاحاتی در این گاه‌شماری صورت گرفت.
 (۳) حدود دو قرن بعد از میلاد مسیح، تولد ایشان به‌عنوان مبدأ گاه‌شماری رومیان قرار گرفت.
 (۴) در حدود سال ۱۵۰۰ میلادی، پاپ گرگوار سیزدهم به کمک منجمان بار دیگر این گاه‌شماری را اصلاح کردند.

۶۵ گاه‌شماری مسیحی، منسوب به چه کسانی است و مبدأ آن از چه نوعی است؟

(۱) رومیان - ملی و قومی (۲) رومیان - دینی (۳) یونانی‌ها - دینی (۴) یونانی‌ها - ملی و قومی

۶۶ گاه‌شماری که امروزه به نام گاه‌شماری میلادی شناخته می‌شود، در زمان اصلاح شد.

(۱) مسیحی - گرگوار سیزدهم (۲) مسیحی - ژولیوس سزار (۳) رومی - ژولیوس سزار (۴) رومی - گرگوار سیزدهم

۶۷ کدام گزینه در مورد «گاه‌شماری هجری قمری» نادرست است؟

(۱) تقویم رایج در بیشتر کشورهای مسلمان به شمار می‌رود. (۲) بر پایه‌ی گردش زمین به دور ماه تنظیم شده است. (۳) سال آن با روز اول ماه محرم آغاز می‌شود. (۴) مبدأ آن از نوع دینی است.

۶۸ تقویم هجری قمری رایج در کشورهای اسلامی، بر چه اساسی تنظیم شده و مبدأ آن چیست؟

(۱) گردش خورشید به دور زمین - اول فروردین سالی که پیامبر از مکه به مدینه هجرت کرد. (۲) گردش ماه به دور زمین - اول محرم سالی که پیامبر از مکه به مدینه هجرت کرد. (۳) گردش زمین به دور ماه - اول محرم سالی که پیامبر از مکه هجرت کرد. (۴) گردش زمین به دور خورشید - اول فروردین سالی که پیامبر از مکه هجرت کرد.

۶۹ مبنای اطلاعات ما درباره‌ی گاه‌شماری رایج در دوره‌ی هخامنشی چیست؟

(۱) الواح گلی به دست آمده از پاسارگاد (۲) سالنامه‌های دولتی (۳) سنگ‌نوشته‌های بیستون و تخت جمشید (۴) خدای نامک‌ها

۷۰ محتوای سنگ‌نوشته‌های بیستون و تخت جمشید چه اطلاعاتی درباره‌ی گاه‌شماری هخامنشیان به دست می‌دهند؟

(۱) هخامنشیان نیز مانند مصریان سال را به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌کردند. (۲) تقویم اوستایی، تقویم رسمی هخامنشیان بود و ماه‌ها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان نامگذاری می‌شد. (۳) آنان گاه‌شماری دقیق و منظمی داشتند و هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند. (۴) گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان رواج داشته اما ماه‌ها بر اساس آیین ایرانی نامگذاری شده بودند.

۷۱ گاه‌شماری هخامنشیان از چه نوعی بود و آن‌ها، این نوع گاه‌شماری را از چه کسانی اقتباس کرده بودند؟

(۱) خورشیدی - رومیان (۲) خورشیدی قمری - مصریان (۳) خورشیدی - سومری‌ها (۴) خورشیدی قمری - بابلی‌ها

۷۲ کدام گزینه در مورد گاه‌شماری اوستایی نادرست است؟

(۱) نخستین بار ساسانیان آن را رواج دادند. (۲) بر اساس آن سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. (۳) ماه‌ها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان نامگذاری شده بود. (۴) مبدأ آن از نوع ملی و قومی بود.

۷۳ در گاه‌شماری اوستایی که ، ،

(۱) دوره‌ی ساسانیان در ایران رایج گردید - سال را ۳۶۵ شبانه‌روز می‌گرفتند و هر ۴ سال، یک شبانه‌روز به آن می‌افزودند. (۲) در دوره‌ی اشکانیان متداول بود - سال به ۱۲ ماه ۲۹ یا ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. (۳) گاه‌شماری دینی زرتشتیان محسوب می‌شد - هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد. (۴) بر مبنای گاه‌شماری بابلیان تنظیم شده بود - ماه‌ها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان نامگذاری شده بود.

۷۴ منظور از «اندرگاه» چیست و در کدام گاه‌شماری محاسبه می‌شد؟

(۱) ماه سیزدهمی که هر ۱۲۰ سال، به ۱۲ ماه سال اضافه می‌شد - اوستایی (۲) یک روز اضافی که هر ۴ سال به ۳۶۵ روز سال می‌افزودند - مصری (۳) ماه سیزدهمی که هر ۳ سال به ۱۲ ماه سال می‌افزودند - بابلی (۴) پنج روز اضافی که به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند - اوستایی

۷۵ در کدام تقویم‌ها هر چند سال یک‌بار ماه سیزدهمی به سال افزوده می‌شد؟

(۱) بابلی و مصری (۲) مصری و جلالی (۳) بابلی و اوستایی (۴) اوستایی و رومی

۷۶ «۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه»، «سال کبیسه» و «مبدأ دینی» به ترتیب به ویژگی‌های کدام گاه‌شماری‌ها اشاره دارند؟

(۱) اسلامی - اوستایی - بابلی (۲) بابلی - مصری - اسلامی (۳) مصری - بابلی - اوستایی (۴) مسیحی - اوستایی - رومی

۷۷ مبدأ کدام یک از تقویم‌های زیر از نوع «ملی - قومی» است؟

(۱) مصری و میلادی (۲) بابلی و اوستایی (۳) اسلامی و یزدگردی (۴) سومری و جلالی

۷۸ تقویم کنونی کشور ما از چه نوعی است و بر اساس کدام گاه‌شماری تنظیم شده است؟

(۱) هجری قمری - بابلی (۲) هجری خورشیدی - اوستایی (۳) هجری خورشیدی - جلالی (۴) هجری قمری - یزدگردی

۷۹ یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌ها در جهان، گاه‌شماری است که

- ۱) جلالی - گاه‌شماری هجری خورشیدی که از سال ۱۳۰۴ ش. در ایران رسمیت یافت، بر اساس آن تنظیم شده است.
- ۲) اوستایی - گاه‌شماری دینی زرتشتیان محسوب می‌شد و در دوره ساسانیان در ایران رایج گردید.
- ۳) بابلی - در آن، سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد.
- ۴) مصری - سال را به صورت ۱۲ ماه ۳۰ روزه محاسبه و ۵ روز اضافی را به نام «اندرگاه» به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.

۸۰ «کرونولوژی» به معنای است و در اهمیت فراوانی دارد.

- ۱) تعیین زمان وقوع رویدادها - توصیف و تحلیل رویدادها
- ۲) نظم و ترتیب رویدادها - مطالعه و پژوهش تاریخ
- ۳) نظم و ترتیب رویدادها - اندازه‌گیری دقیق زمان
- ۴) تعیین زمان وقوع رویدادها - درک درست و منطقی از تاریخ

۸۱ چرا کرونولوژی در مطالعه و پژوهش تاریخ اهمیت فراوانی دارد؟

- ۱) زیرا عوامل و پدیده‌های طبیعی و اقلیمی در شکل دادن به رویدادها و تحولات تاریخی نقش تعیین‌کننده‌ای دارند.
- ۲) زیرا انسان در تاریخ نقش محوری دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه رفتار متقابل انسان‌ها با یک‌دیگر پدید آمده‌اند.
- ۳) چون هدف علم تاریخ، شناخت و آگاهی نسبت به تمام جنبه‌های زندگی اجتماعی در گذشته است.
- ۴) چون رویدادهای تاریخی در زمان معینی به وقوع پیوسته‌اند و مورخان می‌کوشند آن‌ها را بر اساس زمان وقوعشان تحلیل کنند.

۸۲ منظور از «ابزار مناسبی که با استفاده از آن می‌توان رویدادهای یک دوره یا دوره‌های مختلف تاریخی را به ترتیب زمان وقوع آن‌ها نشان داد» چیست؟

- ۱) کرونولوژی
- ۲) گاه‌شماری
- ۳) خط زمان
- ۴) اسطراب

۸۳ کتاب «العبر» نوشته اندیشمند مسلمان تونسی است که مقدمه آن به اختصاص دارد.

- ۱) ابن‌خلدون - تأثیر جغرافیا و اقلیم بر تاریخ، اخلاق و رفتار آدمیان
- ۲) طبری - تأثیر پدیده‌هایی جغرافیایی بر شکل‌گیری و توسعه تمدن‌های باستانی
- ۳) ابن‌خلدون - توصیف و تحلیل رویدادها بر اساس زمان وقوع آن‌ها
- ۴) طبری - نقش عوامل طبیعی و اقلیمی در شکل دادن به رویدادها و تحولات تاریخی

۸۴ منظور از «دانش جغرافیای تاریخی» چیست؟

- ۱) مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جوامع در گذشته و بررسی علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان
- ۲) مطالعه و بررسی آثار باستانی و تاریخی به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته
- ۳) مطالعه مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی بر رویدادهای تاریخی
- ۴) بررسی گذشته انسان‌ها و جوامع انسانی بر اساس آثار باقی‌مانده از بشر

۸۵ اهمیت یافتن نقشه در مطالعات تاریخی پیامد چیست؟

- ۱) تأثیر جغرافیا بر اخلاق و رفتار آدمیان
- ۲) ارتباط جغرافیا و تاریخ
- ۳) گسترش دانش جغرافیای تاریخی
- ۴) گسترش فن تاریخ‌نویسی

۸۶ کدام گزینه درباره نقشه‌های تاریخی نادرست است؟

- ۱) با پیشرفت و تکامل شیوه‌های پژوهش در تاریخ، مورخان به اهمیت استفاده از این نقشه‌ها پی برده‌اند.
- ۲) در آثار تاریخی تألیف شده در دو قرن اخیر، نقشه‌هایی از دوره‌های مختلف تاریخی تهیه و ترسیم شده است.
- ۳) امروزه برای ارائه اطلاعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و دیگر جلوه‌های حیات اجتماعی انسان در گذشته از آن‌ها استفاده می‌شود.
- ۴) انواع مختلفی از اطلاعات را از جمله قلمرو حکومت‌ها، محل‌های برپایی سکونتگاه‌ها و نقش پدیده‌های جغرافیایی در شکل‌گیری تمدن‌ها و ... ارائه می‌دهند.

۸۷ چه تعداد از اطلاعات زیر از «نقشه‌های تاریخی» قابل استنباط‌اند؟

- محل دقیق رویدادها به خصوص جنگ‌ها - نقش پدیده‌های جغرافیایی در شکل‌گیری تمدن‌ها - تقسیمات اداری و مالیاتی - نقش عوامل جغرافیایی در ایجاد و گسترش راه‌ها - قلمرو حکومت‌ها - مسیرهای مهاجرت‌ها و لشکرکشی‌ها

- ۱) ۵
- ۲) ۴
- ۳) ۳
- ۴) ۲

۸۸ چه تعداد از گاه‌شماری‌های زیر، از نوع خورشیدی با مبدأ دینی هستند؟

«گاه‌شماری بابلی - گاه‌شماری مصری - گاه‌شماری رومی (مسیحی) - گاه‌شماری اسلامی - گاه‌شماری اوستایی - گاه‌شماری جلالی»

- ۱) ۴
- ۲) ۳
- ۳) ۲
- ۴) ۱

۸۹ نقاط A، B و C در نمودار خط زمان زیر، منطبق بر چه سال‌هایی است؟

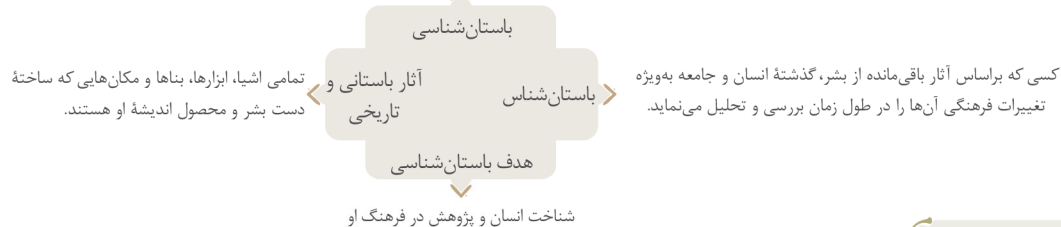
- ۱) ۳۶۰ ق.م - ۱۷۶ م - ۲۲۹ ق.م
- ۲) ۲۲۹ ق.م - ۴۶ م - ۱۲۹ ق.م
- ۳) ۲۲۹ ق.م - ۴۶ ق.م - ۱۲۹ م
- ۴) ۳۶۰ ق.م - ۱۷۶ م - ۷۶ ق.م

دس سوم

باستان‌شناسی؛ در جست‌وجوی میراث فرهنگی

باستان‌شناسی چیست؟

علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته مطالعه و بررسی می‌کند.

مکان یا محوطه باستانی

مکان باستانی: جاهایی است که باستان‌شناسان در آن‌جا آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و در مواردی کشف می‌کنند.

مکان‌های باستانی از نظر شکل و وسعت متفاوت‌اند. برخی از آن‌ها سکونتگاه‌های شهری یا روستایی هستند که چند هکتار وسعت دارند. ^{مانند} شهر سوخته در ایران / شهر پمپئی در ایتالیا

انواع محوطه‌های باستانی:

۱ گورستان‌ها و آرامگاه‌ها: از جمله مکان‌های باستانی مورد توجه و علاقه باستان‌شناسان هستند و آثار به‌دست آمده از آن‌ها از جذاب‌ترین و پربیننده‌ترین آثار موزه‌ای به شمار می‌روند.

۲ اشیای داخل گورها، شیوه تدفین مردگان، معماری و مصالح آرامگاه‌ها اطلاعات ارزنده‌ای درباره نظام اجتماعی، باورها، فرهنگ، وضعیت اقتصادی و میزان پیشرفت‌های فنی مردمان و جوامع گذشته ارائه می‌دهند.

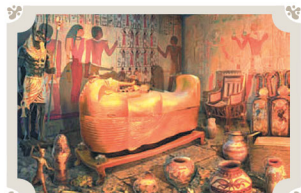
۳ غارها: نقاشی‌ها و اشیای کشف‌شده از غارها منبع ارزشمندی برای مطالعه و شناخت زندگی مردمان دوران پیش از تاریخ به شمار می‌روند.

۴ سنگ‌نوشته‌ها، گوردخمه‌ها و نقش برجسته‌ها: در گوشه و کنار ایران به‌ویژه در فارس، همدان، کرمانشاه سنگ‌نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها و گوردخمه‌های متعددی بر دیواره کوه‌ها و صحراها نقش بسته‌اند و گوشه‌ای از فرهنگ و تمدن کهن ایرانی را به نمایش گذارده‌اند.

۵ تپه‌های باستانی: هنگامی که در دوره‌های زمانی مختلف، به تناوب، مردمانی در یک مکان سکونت کنند، به تدریج چند لایه باستانی روی هم قرار می‌گیرند و تپه‌های باستانی را شکل می‌دهند. ^{مانند} تپه باستانی سیلک

بقایای شهر پمپئی در ایتالیا که توسط باستان‌شناسان از زیر خاکسترهای آتشفشان بیرون کشیده شد.

آرامگاه توتنخامون فرعون مصر

غار لاسکو - فرانسه

مقبره‌ها و نقش برجسته‌های نقش رستم - مرودشت - استان فارس

مراحل کار باستان شناسان

شناسایی و کشف

نخستین گام باستان شناسان، شناسایی و کشف مکان‌ها و محوطه‌های باستانی و تاریخی است.

انواع آثار باستانی از نظر شناسایی و کشف: ۱) آثار و بناهایی که بر روی سطح زمین قرار داشته و به آسانی قابل شناسایی هستند؛ مثل تخت جمشید و طاق بستان ۲) آثار و بناهایی که در زیر خاک و یا در اعماق دریاها و رودخانه‌ها قرار گرفته‌اند.

باستان شناسان برای کشف آثار باستانی و تاریخی علاوه بر رجوع به کتاب‌های تاریخی، سفرنامه‌ها و... از ابزارها و فناوری‌های جدید که قابلیت زیادی در نقشه‌برداری، کشف و بازسازی دقیق محوطه‌ها و آثار

باستانی دارند، استفاده می‌کنند. ^{مانند} پهپادها، رادارها، عکس‌های هوایی، تصاویر ماهواره‌ای، روش‌های الکترومغناطیسی و سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS) گاهی برخی از آثار و بناهای تاریخی به صورت اتفاقی و اغلب در نتیجه فعالیت‌های کشاورزی و عمرانی یا بروز سیل و زلزله نمایان شده‌اند.

آرامگاه شی‌هوانگ‌تی، امپراتور چین باستان با ۸۰۰۰ مجسمه سرباز؛ این آرامگاه در سال ۱۹۷۴م. به طور اتفاقی توسط تعدادی از کشاورزان چینی که مشغول کندن چاه بودند، کشف شد.

سنگ‌نوشته مشهور روزتا که با خطوط مصر باستان (هیروگلیف و دموتیک) و نیز خط یونانی نگارش یافته، به‌طور اتفاقی توسط سربازان فرانسوی که در زمان ناپلئون مصر را اشغال کرده بودند، کشف شد.

تمدن عظیم جیرفت در استان کرمان

مردان نمکی زنجان

کشفیاتی که در ایران به صورت اتفاقی رخ داد:

حفاری

دومین گام فعالیت باستان‌شناسی، بیرون آوردن و نمایان کردن آثاری است که در دل خاک قرار گرفته‌اند. حفاری

از مراحل حساس کار باستان‌شناسان به شمار می‌رود. ^{زیرا} نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان است و با کوچک‌ترین اشتباه، ممکن است آسیب بزرگی به آثار و بناهای تاریخی وارد شود.

۱) ابتدا نقشه بنا را مشخص می‌کنند.

۲) اگر به شیئی برخورد کنند، در همان وضعیت از آن عکس می‌گیرند و تمام مشخصاتش را به‌طور دقیق ثبت می‌کنند.

۳) اشیای تاریخی را از خاک بیرون می‌آورند.

۴) پس از انتقال، در کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌های مجهز ادامه تحقیقات را انجام می‌دهند.

اقدامات باستان شناسان پس از برخورد به یک بنای تاریخی در حین حفاری و خاک‌برداری

استخراج و تنظیم اطلاعات

در این مرحله، باستان‌شناسان آثار یا بناهای باستانی کشف شده را ۱) به لحاظ قدمت، مواد و مصالح به‌کار رفته در آن‌ها و ۲) کاربردهایی که داشته‌اند مورد بررسی و مطالعه قرار می‌دهند.

با مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف می‌کوشند تا سیر پیشرفت‌های فنی، هنری و فرهنگی مردمان گذشته را درک کنند.

از طریق مقایسه آثار و بناهای باستانی سرزمین و تمدن‌های گوناگون روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی و اقتصادی آن‌ها بر یکدیگر را توضیح می‌دهند.

تعیین سن آثار باستانی

باستان‌شناسان برای تاریخ‌گذاری و تعیین سن آثار باستانی از روش‌های علمی پیشرفته‌ای استفاده می‌کنند ^{مانند} روش رادیو کربن و روش پتاسیم- آرگون در این روش‌ها از دانش‌هایی چون شیمی، فیزیک، گیاه‌شناسی و زمین‌شناسی کمک گرفته می‌شود.

موزه‌ها، گنجینه‌های آثار باستانی

موزه‌ها، مهم‌ترین مکان برای گردآوری، نگهداری، مرمت، مطالعه و نمایش آثار باستانی هستند.

باستان‌شناسی و علم تاریخ ارتباط تنگاتنگی با هم دارند. **زیرا** ۱) باستان‌شناسان از نوشته‌های مورخان برای شناسایی، کشف و مطالعه آثار و مکان‌های باستانی بهره می‌برند. ۲) نتایج کاوش‌های باستان‌شناسی، منبع ارزشمندی برای تحقیقات مورخان به شمار می‌رود. ۳) مطالعه و شناخت دوران بسیار طولانی پیش از تاریخ متکی به کاوش‌های باستان‌شناسی است. **از این رو** ۴) بیشتر آگاهی و اطلاعاتی که تاکنون درباره زندگی انسان‌ها و جوامع دوران پیش از تاریخ به دست آمده حاصل تحقیقات علمی باستان‌شناسان است. ۵) باستان‌شناسی کمک شایانی به مطالعه دوره‌های تاریخی زندگی بشر کرده است. **زیرا** ۱) منابع نوشتاری (مکتوب) برای شناخت کامل این دوره، مخصوصاً اوایل آن کافی نیست. ۲) عمده اطلاعات منابع نوشتاری، مربوط به رویدادهای سیاسی و نظامی و شرح اقدامات فرمانروایان است. **از این رو** ۳) باستان‌شناسی به مورخان کمک می‌کند که ابعاد اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی مردمان و جوامع تاریخی را بهتر بشناسند. ۴) باستان‌شناسی علاوه بر آنکه میراث فرهنگی بشر را کشف و معرفی کرده است، نقش مهم‌تری در مرمت و نگهداری این میراث‌گران بها دارد.

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

- ۹۰) آرمیناژ، یکی از موزه‌های معروف جهان در کدام کشور قرار دارد؟
 ۱) لندن ۲) نیویورک ۳) روسیه ۴) پاریس (دافل ۱۳۰)
- ۹۱) باستان‌شناسان علاوه بر کشف و معرفی میراث فرهنگی بشر، کدام نقش مهم‌تری را برعهده داشتند؟
 ۱) تعیین سن آثار باستانی ۲) مرمت و نگهداری آثار کشف‌شده باستانی
 ۳) بررسی و شناخت دوران طولانی پیش از تاریخ ۴) کمک به شناسایی زندگی مردم در دوره‌های تاریخی (دافل ۹۹)
- ۹۲) کدام تمدن باستانی عظیم، در شرق کشور (استان کرمان) کشف گردید؟
 ۱) شهداد ۲) جیرفت ۳) شهر سوخته ۴) چغامیش (دافل ۹۸)
- ۹۳) موزه ایران باستان در کدام شهر کشور قرار دارد؟
 ۱) اصفهان ۲) شیراز ۳) تهران ۴) همدان (دافل ۹۱ - با تغییر)
- ۹۴) کدام گزینه تعریف درستی از «علم باستان‌شناسی» ارائه می‌دهد؟
 ۱) علم مطالعه مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی بر رویدادهای تاریخی
 ۲) علم مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جوامع در گذشته و تجزیه و تحلیل علل و نتایج افکار و اعمال گذشتگان
 ۳) علم گردآوری، نگهداری، مرمت و مطالعه آثار باستانی برای نمایش آن‌ها
 ۴) علم مطالعه و بررسی آثار باستانی و تاریخی به منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته (دافل ۹۱ - با تغییر)
- ۹۵) باستان‌شناس، کسی است که گذشته و به‌ویژه آن‌ها را در طول زمان و براساس مورد تحلیل قرار می‌دهد.
 ۱) حکومت‌ها و تمدن‌های باستانی - سرگذشت سیاسی - آثار به‌جای مانده از بشر ۲) انسان و جامعه - تغییرات فرهنگی - آثار باقی‌مانده از بشر
 ۳) انسان - تاریخ اجتماعی - منابع مکتوب ۴) فرهنگی جوامع - شیوه زندگی - منابع مکتوب (دافل ۹۱ - با تغییر)
- ۹۶) از نظر برخی از صاحب‌نظران هدف علم باستان‌شناسی چیست؟
 ۱) شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ او ۲) شناخت آثار باستانی و طبقه‌بندی آن‌ها
 ۳) بررسی آثار باقی‌مانده از بشر ۴) کشف و استخراج آثار باستانی و تاریخی (دافل ۹۱ - با تغییر)
- ۹۷) در قرن هجدهم میلادی چه عاملی موجب شد تا گامی مهم در جهت آغاز مطالعات باستان‌شناسی برداشته شود و مهم‌ترین فعالیت باستان‌شناسی در این قرن کدام است؟
 ۱) علاقه پاپ و اشراف به گردآوری آثار هنری کهن - کاوش شهرهای رومی مانند پمپئی
 ۲) نگارش کتاب تاریخ هنر یونان باستان توسط وینکلمان - کاوش شهرهای رومی مانند پمپئی
 ۳) پیشرفت فنون علمی باستان‌شناسی - کشف تمدن بزرگ بین‌النهرین
 ۴) توجه جهانگردان به آثار متعلق به گذشته - کشف تمدن بزرگ بین‌النهرین (دافل ۹۱ - با تغییر)
- ۹۸) منظور از «آثار باستانی و تاریخی» چیست؟
 ۱) همه آثاری که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن، نوشته شده‌اند
 ۲) الواح گلی، سنگ‌نوشته‌ها، سالنامه‌ها، کتاب‌های تاریخی و خدای‌نامه‌ها
 ۳) لایه‌های باستانی که از روی هم قرار گرفتن سکونتگاه‌های مردم در دوره‌های زمانی مختلف ایجاد شده‌اند
 ۴) تمامی اشیاء، ابزارها، بناها و مکان‌هایی که ساخته دست بشر و محصول اندیشه او هستند (دافل ۹۱ - با تغییر)

۹۹ به جاهایی که باستان‌شناسان در آن آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و کشف می‌کنند گفته می‌شود که

- ۱) مکان باستانی - از نظر شکل و وسعت یکسان هستند.
- ۲) محوطه باستانی - برخی از آن‌ها چند هکتار وسعت دارند.
- ۳) تپه باستانی - به شناخت زندگی مردمان دوران پیش از تاریخ کمک می‌کنند.
- ۴) لایه باستانی - تعداد زیادی از آن‌ها در ایران شناسایی شده‌اند.

۱۰۰ بزرگ‌ترین محوطه‌های باستانی کدام است؟

- ۱) سکونتگاه‌های روستایی یا شهری مانند شهر سوخته در ایران
- ۲) نقش برجسته‌ها و سنگ‌نوشته‌های دیواره صخره‌ها
- ۳) گورستان‌ها و آرامگاه‌ها مانند آرامگاه توتنخامون در مصر
- ۴) غارها مانند غار لاسکو در فرانسه

۱۰۱ از جمله جذاب‌ترین و پربیننده‌ترین آثار موزه‌ای کدام‌اند؟

- ۱) تپه‌های باستانی
- ۲) اشیاء به‌دست آمده از داخل گورهای باستانی
- ۳) نقاشی‌های کشف‌شده از غارهای پیش از تاریخ
- ۴) بقایای شهرهای باستانی

۱۰۲ اشیاء به‌دست آمده از داخل گورهای باستانی اطلاعات ارزشمندی را درباره ارائه می‌دهند.

- ۱) شیوه تدفین مردگان، اقتصاد، طبقات اجتماعی، وضعیت سیاسی و حکومتی تمدن‌های گذشته
- ۲) چگونگی شکل‌گیری و توسعه تمدن‌ها، وضعیت اقتصادی زندگی مردم و فرهنگ آن‌ها
- ۳) نظام اجتماعی، باورها، فرهنگ، وضعیت اقتصادی و میزان پیشرفت‌های فنی مردمان و جوامع گذشته
- ۴) نظام سیاسی، پیشرفت‌های علمی و معماری، قدرت نظامی و اقتصادی حکومت‌های گذشته

۱۰۳ کدام دسته از آثار تاریخی بر دیواره کوه‌ها و صخره‌ها قرار گرفته‌اند و در ایران، بیشتر این آثار در کدام استان‌ها واقع شده‌اند؟

- ۱) سنگ‌نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها و گوردخمه‌ها - فارس، همدان و کرمانشاه
- ۲) غارها، گورستان‌ها و آرامگاه‌ها - سیستان، کرمان و فارس
- ۳) تپه‌های باستانی - سیستان، کرمان و فارس
- ۴) سکونتگاه‌های روستایی و شهری باستانی - فارس، همدان و کرمانشاه

۱۰۴ تپه‌های باستانی چگونه به‌وجود می‌آیند؟

- ۱) هنگامی که بناها و آثار باستانی تخریب شده و فرو بریزند.
- ۲) هنگامی که سکونتگاه‌های روستایی یا شهری در اثر زلزله یا آتشفشان در زیر خاک دفن شوند.
- ۳) وقتی که در دوره‌های زمانی مختلف به تناوب مردمانی در یک مکان سکونت نمایند.
- ۴) وقتی که شهرها یا سکونتگاه‌های مردم در پی هجوم اقوام بیگانه ویران و نابود شود.

۱۰۵ مراحل فعالیت باستان‌شناسی به ترتیب کدام است؟

- ۱) کشف و شناسایی - حفاری و استخراج - کاوش و تنظیم اطلاعات
- ۲) حفاری و کاوش - شناسایی و کشف - استخراج و تنظیم اطلاعات
- ۳) کشف و شناسایی - تنظیم اطلاعات - حفاری و استخراج
- ۴) کشف و شناسایی - کاوش و حفاری - استخراج و تنظیم اطلاعات

۱۰۶ نخستین گام از مراحل باستان‌شناسی، است که برای این منظور

- ۱) کشف و شناسایی محوطه‌های باستانی - ابتدا نقشه بنای باستانی مورد نظر را مشخص می‌نمایند.
- ۲) شناسایی و کشف محوطه‌های باستانی - علاوه بر کتاب‌های تاریخی از ابزارها و فن‌آوری‌های جدید نیز استفاده می‌کنند.
- ۳) کاوش و حفاری - ابتدا نقشه بنای باستانی مورد نظر را مشخص می‌نمایند.
- ۴) حفاری و کاوش - علاوه بر کتاب‌های تاریخی از ابزارها و فن‌آوری‌های جدید نیز استفاده می‌کنند.

۱۰۷ کدام یک از موارد زیر از جمله منابع و ابزارهای مورد استفاده توسط باستان‌شناسان در مرحله کشف و شناسایی نمی‌باشد؟

- ۱) کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها
- ۲) روش‌های الکترومغناطیسی و سیستم اطلاعات جغرافیایی
- ۳) عکس‌های هوایی و تصاویر ماهواره‌ای
- ۴) تشعشعات حرارتی و شکافت هسته

۱۰۸ کدام دسته از آثار باستانی زیر به راحتی برای باستان‌شناسان قابل شناسایی بوده‌اند؟

- ۱) تپه سیلک و تمدن جیرفت
- ۲) بقایای شهر پمپئی و شهر سوخته
- ۳) تخت جمشید و طاق بستان
- ۴) تپه سیلک و شهر سوخته

۱۰۹ اغلب آثار و بناهای تاریخی که به‌صورت اتفاقی شناسایی شده‌اند، طی چه فرآیندی به‌دست آمده‌اند؟

- ۱) اطلاعات تاریخی کتاب‌ها و سفرنامه‌ها
- ۲) حفاری‌های غیرقانونی و قاچاق گسترده آثار ارزشمند باستانی
- ۳) فعالیت‌های کشاورزی و عمرانی و یا بروز پدیده‌های طبیعی مانند سیل و زمین‌لرزه
- ۴) بهره‌گیری از فن‌آوری‌های جدید و استفاده از دستاوردهای سایر علوم

۱۱۰ چه تعداد از آثار باستانی زیر به‌طور اتفاقی از دل زمین نمایان شدند؟

«سنگ نوشته روزتا - تخت جمشید - بقایای شهر پمپئی - تمدن جیرفت - مردان نمکی زنجان - آرامگاه شی هوانگ‌تی»

۴ (۱) ۳ (۲) ۲ (۳) ۶ (۴)

۱۱ کدام مرحله از فعالیت باستان‌شناسان نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان است؟ چرا؟

- ۱) کشف و شناسایی - زیرا بخش زیادی از آثار باستانی در زیر خاک و یا در اعماق دریاها قرار گرفته‌اند.
- ۲) کاوش و حفاری - زیرا با کوچک‌ترین اشتباه، آسیب بزرگی به آثار و بناهای تاریخی در حال کاوش وارد می‌شود.
- ۳) کاوش و حفاری - چون در این مرحله باستان‌شناس باید بتواند از روی آثار کشف‌شده تأثیرات فرهنگی تمدن‌های گوناگون را توضیح دهد.
- ۴) کشف و شناسایی - چون برای این منظور باید از دانش‌هایی چون شیمی، فیزیک، گیاه‌شناسی و زمین‌شناسی بهره گرفت.

۱۱ نخستین اقدامی که باستان‌شناسان در مرحله حفاری پس از برخورد با یک بنای تاریخی انجام می‌دهند، چیست؟

- ۱) مشخص کردن نقشه بنا
- ۲) عکس‌برداری و ثبت دقیق مشخصات بنا
- ۳) تعیین سن و قدمت بنا
- ۴) واگذاری ادامه تحقیقات به کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌های مجهز

۱۱ باستان‌شناسان در مرحله کاوش و حفاری اگر به شیئی برخورد کنند، چه می‌کنند؟

- ۱) آن را از دل خاک بیرون آورده و پس از ثبت مشخصات، از آن عکاسی کرده و به آزمایشگاه‌های مجهز می‌سپارند.
- ۲) آن را از دل خاک بیرون آورده و پس از ثبت مشخصات به موزه می‌سپارند.
- ۳) ابتدا در همان وضعیت از آن عکس‌برداری کرده و تمام مشخصات آن را به‌طور دقیق ثبت می‌کنند و بعد از خاک بیرون آورده و به آزمایشگاه‌های مجهز می‌سپارند.
- ۴) نخست نقشه آن را مشخص کرده و قدمت آن را تعیین می‌کنند، سپس آن را از دل خاک بیرون می‌کشند.

۱۱ کدام گزینه درباره مرحله سوم از مراحل کار باستان‌شناسان نادرست است؟

- ۱) بررسی آثار یا بناهای باستانی به لحاظ قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آن‌ها و کاربردهایی که داشته‌اند
- ۲) ترسیم نقشه کلی بنا و بیرون آوردن و نمایان کردن آثاری که در دل خاک قرار گرفته‌اند
- ۳) مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف برای درک بهتر پیشرفت‌های فنی، هنری و فرهنگی مردمان گذشته
- ۴) مقایسه آثار و بناهای باستانی سرزمین‌ها و تمدن‌های گوناگون برای شناخت روابط جوامع در گذشته و تأثیرات فرهنگی آن‌ها بر یکدیگر

۱۱ باستان‌شناسان از چه طریقی روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی و اقتصادی آن‌ها بر یکدیگر را توضیح می‌دهند؟

- ۱) مقایسه آثار و بناهای باستانی در دوره‌های مختلف
- ۲) مقایسه آثار و بناهای باستانی سرزمین‌ها و تمدن‌های گوناگون
- ۳) مراجعه به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها
- ۴) مطالعه نظام اجتماعی، باورها، فرهنگ و وضعیت اقتصادی جوامع گذشته

۱۱ هر یک از موارد زیر به ترتیب به کدام مرحله از کار باستان‌شناسان اشاره دارد؟

- الف) مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف
 ب) عکس‌برداری و ثبت دقیق مشخصات آثار
 ج) رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها

- ۱) الف: کشف و شناسایی - ب: کاوش و حفاری - ج: استخراج و تنظیم اطلاعات
- ۲) الف: استخراج و تنظیم اطلاعات - ب: کشف و شناسایی - ج: کاوش و حفاری
- ۳) الف: کشف و شناسایی - ب: استخراج و تنظیم اطلاعات - ج: کاوش و حفاری
- ۴) الف: استخراج و تنظیم اطلاعات - ب: کاوش و حفاری - ج: کشف و شناسایی

۱۱ مرحله‌ای که باستان‌شناس قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آثار باستانی را بررسی می‌کند، کدام است و موزه شهر سن پترزبورگ روسیه چه نام دارد؟

- ۱) استخراج و تنظیم اطلاعات - متروپولیتن
- ۲) استخراج و تنظیم اطلاعات - آرمیتاژ
- ۳) شناسایی و کشف - آرمیتاژ
- ۴) شناسایی و کشف - متروپولیتن

۱۱ کدام گزینه از جمله کارکردهای موزه‌ها نیست؟

- ۱) گردآوری و نگهداری آثار باستانی
- ۲) تاریخ‌گذاری و تعیین سن آثار باستانی
- ۳) مرمت و مطالعه آثار باستانی
- ۴) گردآوری و نمایش آثار باستانی

۱۱ موزه‌های «آرمیتاژ»، «متروپولیتن» و «تولوز» به ترتیب، در کدام کشورها واقع شده‌اند؟

- ۱) روسیه - آمریکا - فرانسه
- ۲) فرانسه - روسیه - انگلستان
- ۳) روسیه - فرانسه - انگلستان
- ۴) انگلستان - فرانسه - آمریکا

۱۲ کدام گزینه درباره نام موزه‌ها و محل قرارگیری آن‌ها نادرست است؟

- ۱) لوور: پاریس
- ۲) متروپولیتن: نیویورک
- ۳) بریتانیا: لندن
- ۴) آرمیتاژ: پتروگراد

۱۲ باستان‌شناسان به چه منظور از نوشته‌های مورخان بهره می‌برند؟

- ۱) شناخت دوران بسیار طولانی پیش از تاریخ
- ۲) شناسایی، کشف و مطالعه آثار و مکان‌های باستانی
- ۳) شناخت ابعاد مختلف زندگی اجتماعی، اقتصادی، علمی، فرهنگی مردمان و جوامع گذشته
- ۴) معرفی میراث فرهنگی و تلاش برای مرمت و بازسازی آن

۱۲ عمده آگاهی‌ها و اطلاعاتی که تاکنون درباره زندگی انسان‌ها و جوامع دوران پیش از تاریخ به دست آمده، نتیجه چیست؟

- ۱) پژوهش در منابع مکتوب
- ۲) فعالیت تاریخ‌نگاران بزرگی چون هرودت
- ۳) تحقیقات علمی باستان‌شناسان
- ۴) پژوهش‌های تاریخی

۱۲ چه عاملی سبب شده تا بگوییم باستان‌شناسی کمک شایانی به مطالعه دوره تاریخی زندگی بشر کرده است؟

- ۱) گستردگی دوره تاریخی و عدم امکان مطالعه تمام دوره‌های آن
- ۲) ناتوانی مورخان در تحلیل و تفسیر رویدادهای تاریخی
- ۳) کمبود منابع نوشتاری برای شناخت کامل این دوره خصوصاً اوایل آن
- ۴) کم‌کاری مورخان در زمینه بازسازی دقیق و درست رویدادهای تاریخی

۱۲ عمده اطلاعات منابع نوشتاری دوره تاریخی در چه زمینه‌هایی است؟

- ۱) رویدادهای سیاسی و نظامی و زندگی اجتماعی انسان‌ها و جوامع
- ۲) زندگی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مردمان و جوامع مختلف
- ۳) چگونگی شکل‌گیری و توسعه تمدن‌ها و پیشرفت‌های آن‌ها
- ۴) رویدادهای سیاسی و نظامی و شرح اقدامات فرمانروایان

۱۲ کاوش‌های باستان‌شناسی در شناخت کدام ابعاد از زندگی جوامع مختلف در دوره تاریخی به مورخان کمک می‌کند؟

- ۱) سیاسی و نظامی
- ۲) اجتماعی و فرهنگی
- ۳) سیاسی و اقتصادی
- ۴) علمی و نظامی

۱۲ چه تعداد از گزاره‌های زیر، محوطه باستانی به شمار می‌روند؟

«تپه سیلک کاشان - معبد پارتون - تخت جمشید - آرامگاه کورش در پاسارگاد - کتیبه بیستون - طاق بستان کرمانشاه - موزه ملی ایران باستان»

- ۱) ۷
- ۲) ۶
- ۳) ۵
- ۴) ۴

۱۲ کدام مورد از وظایف باستان‌شناس نمی‌باشد و بخش بسیاری از آگاهی‌های تاریخی، به‌ویژه درباره گذشته‌های دور، از چه طریقی به دست آمده است؟

- ۱) شناسایی مکان‌های تاریخی - ثبت اخبار توسط وقایع‌نگاران
- ۲) گردآوری ابزارهای قدیمی - حفاری‌های باستان‌شناسی
- ۳) پژوهش درباره اشیای قدیمی - ثبت اخبار توسط وقایع‌نگاران
- ۴) بررسی سرگذشت زندگی اجتماعی انسان - حفاری‌های باستان‌شناسی

۱۲ عبارت زیر به کدام مرحله از مراحل کار باستان‌شناسی اشاره دارد؟

«پژوهشگران با مقایسه نقش برجسته‌های تخت جمشید و بین‌النهرین دریافته‌اند که سنگ تراشان در خدمت هخامنشیان، در آثار خود از نقش برجسته‌های آشوری الهام گرفته‌اند.»

- ۱) کشف و شناسایی
- ۲) کاوش و حفاری
- ۳) استخراج و تنظیم اطلاعات
- ۴) تعیین سن آثار باستانی

۱۲ با توجه به تصویر مقابل کدام گزینه نادرست است؟

- ۱) برخی از محوطه‌های باستانی، سکونتگاه‌های شهری یا روستایی هستند که چندین هکتار وسعت دارند.
- ۲) بقایای شهر پمپی در ایتالیا توسط باستان‌شناسان از زیر خاکسترهای آتشفشان بیرون کشیده شد.
- ۳) این نوع از محوطه‌ها در نتیجه زندگی و سکونت مردم در دوره‌های مختلف در یک مکان ایجاد شده‌اند.
- ۴) با کاوش در این محوطه تاریخی، در قرن هجدهم، باستان‌شناسی علمی رو به تکامل نهاد.

۱۳ تصویر زیر، کدام محوطه تاریخی را نشان می‌دهد، در کدام استان قرار دارد و به چه لحاظ حائز اهمیت است؟

- ۱) نقش رستم - کرمانشاه - غارها و آرامگاه‌های باستانی
- ۲) طاق بستان - فارس - سنگ‌نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها و گوردخمه‌ها
- ۳) نقش رستم - فارس - سنگ‌نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها و گوردخمه‌ها
- ۴) طاق بستان - کرمانشاه - غارها و آرامگاه‌های باستانی

۱۳ محوطه باستانی روبه‌رو در کجا واقع شده و کدام توضیح در مورد این‌گونه محوطه‌ها صحیح است؟

- ۱) جیرفت - بر دیواره‌های کوه‌ها و صخره‌ها نقش بسته‌اند و گوشه‌ای از فرهنگ کهن ایرانی را به نمایش می‌گذارند.
- ۲) مرودشت - اطلاعات ارزشمندی از زندگی مردمان پیش از تاریخ به دست می‌دهند.
- ۳) مرودشت - سکونتگاه‌های شهری یا روستایی هستند که چند هکتار وسعت دارند.
- ۴) جیرفت - هنگامی که در دوره‌های زمانی مختلف به تناوب مردمانی در یک مکان سکونت نمایند، ایجاد می‌شوند.

۱۳ تصویر مقابل، بیانگر مرحله از مراحل کار باستان‌شناسی است که

- ۱) اولین - نیاز به تجربه و دقت فراوان دارد.
- ۲) اولین - به منظور کشف و شناسایی مکان‌ها و محوطه‌های باستانی صورت می‌گیرد.
- ۳) دومین - برای بیرون آوردن آثاری است که در دل خاک قرار گرفته‌اند.
- ۴) دومین - در آن مصالح و مواد به کار رفته در آثار باستانی مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

سوالات ترکیبی

سوالات ترکیبی دهم

- ۲۰۲۸ بیشترین سنگ‌نوشته‌های به‌جا مانده از روزگار باستان، متعلق به است که
 (۱) سلوکیان و اشکانیان - نشان از توجه ایرانیان به ثبت و ضبط وقایع تاریخی دارد.
 (۲) هخامنشیان و ساسانیان - به عنوان مهم‌ترین منابع نوشتاری دست اول حائز اهمیت‌اند.
 (۳) سلوکیان و اشکانیان - رویدادهای تاریخی را گزارش می‌کنند.
 (۴) هخامنشیان و ساسانیان - قدیمی‌ترین متن‌های تاریخی جهان هستند.
- ۲۰۲۹ «خدای‌نامک‌ها» به عنوان اسناد علاقه ایرانیان به ثبت و ضبط حوادث تاریخی در زمان کدام سلسله باستانی ایرانی و توسط چه کسانی نگارش یافت؟
 (۱) ساسانیان - موبدان (۲) هخامنشیان - دبیران (۳) ساسانیان - دبیران (۴) هخامنشیان - موبدان (درس ۱+۱۱)
- ۲۰۳۰ بر اساس منابع می‌توان گفت که هخامنشیان گاه‌شماری خود را از اقتباس کرده بودند.
 (۱) دست اول - مصریان (۲) نوشتاری ایرانی - بابلی‌ها
 (۳) دست دوم - بابلی‌ها (۴) نوشتاری غیرایرانی - مصریان (درس ۲+۷)
- ۲۰۳۱ در دوره دین زرتشتی به عنوان دین رسمی اعلام و گاه‌شماری در ایران رایج شد.
 (۱) هخامنشی - بابلی (۲) ساسانی - اوستایی (۳) ساسانی - بابلی (۴) هخامنشی - اوستایی (درس ۲+۱۴)
- ۲۰۳۲ هرودت مورخ بزرگ یونانی در قرن به منظور نگارش کتاب خود
 (۱) ششم قبل از میلاد - به عنوان منشی در خدمت شاهان و حاکمان بود و آنان را در مسافرت‌ها و جنگ‌ها همراهی می‌کرد.
 (۲) ششم میلادی - تمامی منابع، اسناد و مدارکی که درباره زندگی مردم در روزگار گذشته وجود داشت را جمع‌آوری کرد.
 (۳) پنجم میلادی - نقش عوامل طبیعی و جغرافیایی را بر رویدادهای تاریخی مورد بررسی قرار داده است.
 (۴) پنجم قبل از میلاد - به مصر، فینیقیه و جاهای دیگر مسافرت کرده و از نزدیک شرایط طبیعی و اقلیمی آن سرزمین‌ها را بررسی نموده است. (درس ۳+۱۸)
- ۲۰۳۳ از جمله محوطه‌های باستانی با چندین هکتار وسعت، می‌توان به اشاره کرد که
 (۱) آرامگاه توتنخامون در مصر - اطلاعات ارزشمندی از نظام اجتماعی، باورها و فرهنگ مردم مصر باستان به‌دست می‌دهد.
 (۲) شهر سوخته در ایران - در مصب رود هیرمند و در کنار دریاچه‌ی هامون در استان سیستان قرار گرفته است.
 (۳) تپه‌های باستانی - تاکنون تعداد زیادی از آن‌ها در ایران شناسایی شده‌اند.
 (۴) نقش‌برجسته نقش رستم - در مرودشت استان فارس واقع شده است. (درس ۳+۸)
- ۲۰۳۴ کدام شهر باستانی از زیر خاکسترهای آتشفشانی بیرون کشیده شد و این شهر مربوط به کدام تمدن است؟
 (۱) تروا - روم باستان (۲) پمپئی - یونان باستان (۳) تروا - یونان باستان (۴) پمپئی - روم باستان (درس ۳+۶)
- ۲۰۳۵ هشت هزار مجسمه سرباز چینی که از آرامگاه شی‌هوانگ‌تی یکی از فرمان‌روایان سلسله به‌دست آمده،
 (۱) چه‌این - به‌طور اتفاقی توسط تعدادی از کشاورزان چینی که مشغول کندن چاه بودند، کشف شد.
 (۲) چه‌این - در پی حادثه طبیعی زلزله از دل زمین نمایان شد.
 (۳) هان - توسط باستان‌شناسان و با کمک ابزارهایی چون پهپاد شناسایی شد.
 (۴) هان - در پی حفاری‌های غیرقانونی گروهی از قاچاق‌چیان آثار باستانی کشف شد. (درس ۳+۵)
- ۲۰۳۶ یک محقق پس از پژوهش درباره رابطه انسان با خدا در عقاید گروه‌ها و ملل مختلف، نتایج پژوهش خود را به‌صورت زیر دسته‌بندی کرده است. هرکدام از این عقاید، به ترتیب، به کدام ملت و گروه تعلق دارد؟
 (الف) خدایان انسان را برای خدمت به خود آفریده‌اند.
 (ب) اعتقادات آن‌ها با سیل و خشکسالی ارتباط دارد.
 (ج) سخنان فرمانروا از زبان یکی از خدایان است.
 (د) خدایان گوناگون را به‌عنوان یکی از مظاهر طبیعت می‌پرستیدند.
- (۱) اقوام هند و اروپایی - مصری‌ها - اموری‌ها - آریایی‌های هند
 (۲) مصری‌ها - سومری‌ها - مصری‌ها - آریایی‌های ایرانی
 (۳) سومری‌ها - انسان‌های اولیه و مردم بین‌النهرین - مصری‌ها - اقوام هند و اروپایی
 (۴) سومری‌ها - مصری‌ها - اموری‌ها - ساکنان ایران قبل از ورود آریایی‌ها (اردیبهشت ۱۴۰۳) (درس ۴+۵)

(فارج ۱۳۰۳) (درس ۴+۸+۵+۶)

۲۰۳۷ در کدام نمودار زمان، تقدم و تأخر وقوع رویدادها به درستی نشان داده شده است؟

- (الف) سارگن بر سراسر بین‌النهرین مسلط شد و امپراتوری بزرگی را تشکیل داد.
 (ب) حاکمان کوچک و مستقل ایلامی، با یکدیگر متحد شدند و پادشاهی ایلام را تأسیس کردند.
 (ج) تولید مازاد بر نیاز محصولات و افزایش جمعیت، زمینه پیدایش نخستین شهرها در چین را فراهم کرد.
 (د) طوایف بیابانگرد از دشت‌های اروپای شرقی وارد شبه‌جزیره یونان شدند.

(اردیبهشت ۱۳۰۳) (درس ۴+۸+۹)

۲۰۳۸ هر یک از عبارات زیر، به ترتیب، در توصیف کدام یک از اقوام، تمدن‌ها یا ساکنان محوطه‌های باستانی است؟

(الف) مس و طلا را از معادن دوردست استخراج می‌کردند.

(ب) برای به‌دست آوردن منابع طبیعی و معدنی، اقدام به لشکرکشی می‌کردند.

(ج) برای به‌دست آوردن فلزات و سنگ‌های قیمتی، به غرب ایران حمله می‌کردند.

(د) در حدود ۶۰۰۰ سال پیش به مهارت ذوب و قالب‌گیری مس رسیده بودند.

- (۱) رومی‌ها - بابلی‌ها - سومری‌ها - ساکنان شهاد در کرمان
 (۲) مصری‌ها - رومی‌ها - اکدی‌ها - ساکنان تپه یحیی در کرمان
 (۳) رومی‌ها - مصری‌ها - آشوری‌ها - ساکنان تل ابلیس در کرمان
 (۴) مصری‌ها - اکدی‌ها - آشوری‌ها - ساکنان تپه زاغه در قزوین

(درس ۴+۸)

۲۰۳۹ دوره پارینه‌سنگی کدام بازه از زندگی انسان را در بر می‌گیرد و در ایران، کهن‌ترین آثار به‌دست آمده از این دوره در کجا کشف شده است؟

- (۱) یک میلیون تا ۱۸ هزار سال پیش - کشف‌رود در استان خراسان
 (۲) یک میلیون تا ۱۸ هزار سال پیش - هلیلان در استان ایلام
 (۳) ۱۲ هزار تا ۵ هزار سال پیش - دواشکفت در استان کرمانشاه
 (۴) ۱۲ هزار تا ۵ هزار سال پیش - تپه حصار دامغان

(درس ۴+۸)

۲۰۴۰ مخترع خط میخی چه کسانی بودند و کدام مورد درباره آنان نادرست است؟

(۱) بابلی‌ها - با ترکیب مس و قلع، ابزارهای مفرغین زیبایی می‌ساختند.

(۲) بابلی‌ها - نخستین نوشته‌های جهان متعلق به آنان است.

(۳) سومریان - با از میان بردن آگدی‌ها قدرت را در بین‌النهرین به دست گرفتند.

(۴) سومریان - با حملات متعدد خود در ۲۶۰۰ ق.م موجب تشکیل حکومت ایلام شدند.

(درس ۴+۸)

۲۰۴۱ چه تعداد از عبارات‌های زیر در مورد آشوریان و حکومت آنان صحیح است؟

(الف) از اقوام جنگجوی مرکز بین‌النهرین بودند.

(ب) قبایل پراکنده ماد، علیه آن‌ها با هم متحد شدند.

(ج) با غارت سرزمین‌های همجوار بر ثروت و قدرت خود افزودند.

(د) حکومت ایلام، بر اثر یورش مداوم آن‌ها دچار ضعف و فروپاشی شد.

- (۱) ۴ (۲) ۳ (۳) ۲ (۴) ۱

(درس ۴+۳)

۲۰۴۲ «توتنخامون» از فراغته کدام دوره از تاریخ مصر باستان است و از ویژگی‌های این دوره کدام است؟

(۱) پادشاهی قدیم - برپایی معابد زیبا و مجسمه‌های بزرگ

(۲) پادشاهی جدید - پیشرفت سیستم آبیاری

(۳) پادشاهی جدید - ظهور پیامبرانی چون حضرت یوسف (ع) و حضرت موسی (ع) در مصر

(۴) پادشاهی قدیم - اختراع چرخ کوزه‌گری

(درس ۴+۹)

۲۰۴۳ در سال مصر توسط از فرمان‌روایان هخامنشی به اشغال درآمد.

(۱) ۳۳۳ ق.م - کمبوجیه

(۲) ۳۳۳ ق.م - داریوش

(۳) ۵۲۵ ق.م - داریوش

(۴) ۵۲۵ ق.م - کمبوجیه

(دافل ۱۳۰۲) (درس ۵+۶)

۲۰۴۴ در کدام مورد، زمان وقوع رویدادهای تاریخ یونان و هند، به درستی مقایسه شده است؟

(الف) تشکیل سلسله موریا در هند

(ب) تسلط فیلیپ دوم بر یونان

(ج) ورود آریایی‌ها به هند

(د) ورود طوایف بیابانگرد از دشت‌های اروپای شرقی به یونان

(۱) «ب» بر «الف» و «ج» بر «د» مقدم است.

(۲) «ب» بر «الف» و «د» بر «ج» مقدم است.

(۳) «الف» بر «ب» و «ج» بر «د» مقدم است.

(۴) «الف» بر «ب» و «د» بر «ج» مقدم است.

۲۰۴۵) گشایش جاده موسوم به ابریشم، هم‌زمان با حکومت کدام سلسله‌ها در چین و ایران بود؟
 (۱) چه‌این - ساسانی (۲) چه‌این - اشکانی (۳) هان - ساسانی (۴) هان - اشکانی
 (دافل ۱۱۴۰۰) (درس ۵ + ۱۰)

۲۰۴۶) ارتباطات فرهنگی، سیاسی و اقتصادی ایران و چین به ترتیب در زمان کدام سلسله در چین و کدام سلسله در ایران صورت گرفت و علت اصلی آن، چه بود؟
 (۱) چه‌این - اشکانی - گسترش دین بودا (۲) هان - اشکانی - گشایش جاده ابریشم
 (۳) چه‌این - ساسانی - گسترش دین بودا (۴) هان - ساسانی - گشایش جاده ابریشم
 (درس ۵ + ۱۰)

۲۰۴۷) در زمان کدام فرمانروای هخامنشی ایران و یونان همسایه شدند و نخستین جنگ هخامنشیان و یونانی‌ها با کدام دولت - شهر صورت گرفت؟
 (۱) داریوش - آتن (۲) کوروش - اسپارت (۳) کوروش - آتن (۴) داریوش - اسپارت
 (درس ۶ + ۹)

۲۰۴۸) در زمان هخامنشی، فرمانروای مقدونی به قلمرو ایران هجوم آورد.
 (۱) اردشیر دوم - فیلیپ (۲) اردشیر دوم - اسکندر (۳) داریوش سوم - اسکندر (۴) داریوش سوم - فیلیپ
 (درس ۶ + ۹)

۲۰۴۹) چه تعداد از گزاره‌های داده‌شده، عبارت زیر را به درستی کامل می‌کنند؟
 «در نتیجه لشکرکشی‌ها و فتوحات اسکندر»
 الف) ارتباط و تعامل فرهنگی میان تمدن‌ها و مردمان قلمرو تحت فرمان او بیشتر شد.
 ب) امپراتوری هخامنشیان سقوط کرد.
 ج) پاسارگاد و تخت جمشید به آتش کشیده شد.
 د) بزرگ‌ترین حکومت جهانی دنیای باستان تشکیل شد.
 ۱) (۴) ۲) (۳) ۳) (۲) ۴) (۱)

۲۰۵۰) در یک موقعیت فرضی، مورخی در آخرین سده قبل از میلاد (۱۰۰ ق.م تا آغاز سال یکم میلادی) می‌زیسته است. کدام مورد درباره وی درست است؟ (دی ۱۱۴۰۱) (درس ۶ + ۱۰)
 (۱) وی شاهد وقوع سه رویداد مهم اسارت والرینوس، کشته شدن گردیانوس و شورش بهرام چوبین بوده است.
 (۲) شاهد امپراتوری ژولیوس سزار، شورش اسپارتاکوس و شکست کراسوس رومی از سورنا سردار ایرانی بوده است.
 (۳) ناظر پیروزی اسپارت در جنگ‌های پلوپونزی، برگزاری اولین دوره بازی‌های المپیک و مرگ سقراط بوده است.
 (۴) زندگی وی با پادشاهی قباد یکم، امپراتوری ژولیوس سزار، جنبش مزدک و اصلاحات خسرو انوشیروان مقارن بوده است.

۲۰۵۱) مؤلفان کتاب درسی تاریخ (۱)، برای وقوع کدام یک از موقعیت‌های زیر «احتمال زیاد» قائل شده‌اند؟ (اردیبهشت ۱۱۴۰۳) (درس ۶ + ۱۱ + ۴)
 الف) تمدن مینوسی در اثر کشمکش با اقوام مهاجر از بین رفته است.
 ب) یک گروه مشورتی بلندپایه سیاسی - نظامی در کنار پادشاه هخامنشی حضور داشته است.
 ج) شاهان هخامنشی به باورهای کهن ایران اعتقاد داشته‌اند.
 د) حضرت موسی در دوران «امپراتوری جدید»، مردم مصر را به پرستش خدای یگانه دعوت کرد.
 ۱) «الف» - «ب» ۲) «الف» - «د» ۳) «ب» - «ج» ۴) «ج» - «د»

۲۰۵۲) کدام مورد درباره تاریخ زنان در عهد باستان، درست است؟ (دافل ۱۱۴۰۲) (درس ۶ + ۱۲ + ۴)
 (۱) زنان یونانی نسبت به زنان رومی، حضور بیشتری در زندگی عمومی و اجتماعی داشتند.
 (۲) بیشترین اطلاعات درباره موقعیت اجتماعی و حقوقی زنان ایران، مربوط به دوره هخامنشیان است.
 (۳) در ایران (دوره ایلامی‌ها و ساسانیان) و مصر، حق حکومت و پادشاهی زنان به رسمیت شناخته شده بود.
 (۴) زنان آتنی مانند بردگان فاقد حق رأی بودند و در اداره امور سیاسی این دولت - شهر مشارکتی نداشتند.

۲۰۵۳) هم‌زمان با حکومت در ایران، پرستش یکی از خدایان کهن ایرانی، در قلمرو روم رواج یافت.
 (۱) ساسانیان - اهوره‌مزدا (۲) ساسانیان - میترا (۳) اشکانیان - اهوره‌مزدا (۴) اشکانیان - میترا
 (درس ۶ + ۱۱)

۲۰۵۴) پیش از روی کار آمدن کنستانتین و در دوره سخت‌گیری حاکمان رومی، مسیحیان در قلمرو کدام دولت احساس امنیت و آزادی می‌کردند؟
 (۱) سلوکیان (۲) یونانی‌ها (۳) مقدونی‌ها (۴) اشکانیان
 (درس ۶ + ۱۱)

۲۰۵۵) کدام گزینه درباره افسانه‌ها نادرست است؟ (درس ۷ + ۱)
 (۱) تاریخ بسیاری از اقوام و جوامع کهن از جمله تاریخ ایران با افسانه و اسطوره آغاز می‌گردد.
 (۲) ریشه لغوی واژه‌هایی مانند افسانه، قصه، داستان و اسطوره همگی یکسان است.
 (۳) بیشتر محققان معتقدند که افسانه‌ها براساس واقعیت‌های تاریخی ساخته شده‌اند.
 (۴) بخش‌هایی از سرگذشت‌نامه‌های آمیخته با افسانه و حماسه بعد از آغاز تاریخ‌نگاری به کتاب‌های تاریخی راه یافت.

سوالات خیلی ترکیبی

(درس ۲ دهم + درس ۱۰ دوازدهم)

۲۲۳۱ گاه‌شماری هجری خورشیدی که بر اساس تقویم تنظیم شده بود؛

- ۱) یزدگردی - از سال ۱۳۰۴ ش در ایران رسمیت یافت.
- ۲) جلالی - در دوره محمد رضا پهلوی به بهانه ناهمخوانی با فرهنگ ایرانی منسوخ شد.
- ۳) جلالی - هر ۱۲۰ سال یک‌بار، یک شبانه‌روز از سال واقعی عقب می‌افتاد.
- ۴) یزدگردی - یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان است.

(دی ۱۴۰۱) (درس ۵ دهم + درس ۱ یازدهم)

۲۲۳۲ کدام مورد دربارهٔ تعالیم کنفوسیوس، درست است؟

- ۱) آن‌ها را می‌توان به متون اندرزنانه‌های ایران دوره اسلامی - مانند قابوس‌نامه - نزدیک دانست.
- ۲) نقش مهمی در اتحاد مردم چین و ایجاد اولین حکومت متمرکز در این سرزمین داشت.
- ۳) به عقاید بودا شبیه بود و بر اخلاق تأکید می‌کرد اما برای نظام اداری چین باستان فاقد کارایی بود.
- ۴) با اندیشه‌های خواجه نظام‌الملک توسی قرابت داشت و کاربرد آن‌ها به تمرکز اداری در عصر چه‌این و هان منجر شد.

(درس ۶ دهم + درس ۹ یازدهم)

۲۲۳۳ کدام عبارت دربارهٔ فلسفه یونان باستان نادرست است؟

- ۱) فلسفه یونان در قرن‌های پنجم و ششم قبل از میلاد به اوج خود رسید.
- ۲) سقراط، افلاطون و ارسطو از فلاسفه بزرگ یونانی هستند.
- ۳) تأثیر زیادی بر فیلسوفان مسلمان از جمله ابن‌سینا گذاشته است.
- ۴) فارابی، فلسفه مشایی را بر اساس تلفیق فلسفه اسلامی و فلسفه ارسطویی و نوافلاطونی پایه‌گذاری کرد.

(دافل ۱۴۰۳) (درس ۶ دهم + درس ۵ + ۱۱ + ۱۵ یازدهم)

۲۲۳۴ کدام موارد دربارهٔ روم شرقی، درست است؟

- الف) در دوره حکومت ساسانیان شکل گرفت و در دوره جانشینان شاهرخ تیموری سقوط کرد.
 - ب) کلیسای قسطنطنیه بر امور دینی قلمرو آن سلطه داشت و مردم حق داشتن عقاید مخالف با آن را نداشتند.
 - ج) در قرن هفتم میلادی یکی از شهرهای مسیحی‌نشین آن به نام ایلیا از سلطه امپراتوری خارج شد.
 - د) با از دست رفتن اسکندریه، نیروی دریایی امپراتوری ضعیف شد و شهر ایلیا از دست رفت.
- ۱) «الف» - «ج» ۲) «ب» - «د» ۳) «ج» - «د» ۴) «الف» - «ب»

(دافل ۱۴۰۳) (درس ۱۰ دهم + درس ۸ یازدهم)

۲۲۳۵ در کدام مورد «وجه مشترک» شورش‌های ایرانی پس از سقوط دو سلسله هخامنشی و ساسانی، درست بیان شده است؟

- ۱) بیشتر در مناطق شرقی فلات ایران به‌ویژه خراسان و سیستان شکل گرفتند.
- ۲) علی‌رغم شکست، زمینهٔ ایجاد تغییرات سیاسی را فراهم کردند.
- ۳) میان آن‌ها نوعی وحدت و هماهنگی وجود داشت.
- ۴) میان آن‌ها ارتباط و هماهنگی وجود نداشت.

(درس ۱۱ دهم + درس ۷ یازدهم)

۲۲۳۶ چه تعداد از عبارات‌های زیر در مورد «تشکیلات اداری ساسانیان» صحیح است؟

- الف) از اداره‌ها یا دیوان‌های مختلفی تشکیل شده بود و در رأس آن وزیر قرار داشت.
- ب) دبیران نقش مهمی در این تشکیلات داشتند.
- ج) ایران دبیرمهست از جمله صاحب‌منصبان عالی‌رتبهٔ تشکیلات اداری ساسانی محسوب می‌شد.
- د) عباسیان تشکیلات اداری خود را بر اساس آن تنظیم کردند.

۱) ۴ ۲) ۳ ۳) ۲ ۴) ۱

۲۲۳۷ در ایران باستان، رسیدگی به جرایم سیاسی و نظامی بر عهده بود؛ در دوره قاجار نیز این‌گونه جرایم در محاکم رسیدگی می‌شد.

(درس ۱۱ دهم + درس ۳ دوازدهم)

- ۱) روحانیون زرتشتی - عرف
- ۲) قضات شاهی - شرع
- ۳) روحانیون زرتشتی - شرع
- ۴) قضات شاهی - عرف

(درس ۱۵ دهم + درس ۹ یازدهم)

۲۲۳۸ کدام عبارت دربارهٔ «دانشگاه جندی‌شاپور» نادرست است؟

- ۱) در عصر ساسانی در شهر جندی‌شاپور پدید آمد.
- ۲) در آن دانش‌های مختلفی چون پزشکی، فلسفه، نجوم و الهیات تدریس می‌شد.
- ۳) پزشکانی از ایران، هند و یونان در آن‌جا مشغول به‌کار بودند.
- ۴) تا قرن دوم هجری به فعالیت خود ادامه داد.

۲۲۳۹ کدام مورد درباره شهر تیسفون، درست است؟

(دی ۱۴۰۱) (درس ۶ دهم + درس ۸ یازدهم)

- ۱) اردشیر ساسانی، آن را برای نخستین بار به عنوان پایتخت ایران انتخاب کرد و پس از جنگ قادسیه و قبل از جنگ جلوله به تسخیر مسلمانان درآمد.
- ۲) از ۲۲۸ ق.م تا ۶۵۱ م در دوره اشکانیان و ساسانیان پایتخت ایران بود و کاخ آن در کنار رود فرات، اوج معماری ساسانی را نشان می‌دهد.
- ۳) طرح و نقشه آن به شکل دایره بود، بر ساحل رود دجله بنا شده بود و در همان سال جنگ جلوله به تسخیر سپاه اسلام درآمد.
- ۴) در نزدیکی بغداد کنونی قرار داشت و در سال ۱۴ ه. ق، پس از شکست رستم فرخزاد در قادسیه به تسخیر مسلمانان درآمد.

۲۲۴۰ کدام عبارت‌ها درباره «سنگ‌نوشته بیستون» نادرست است؟

(درس‌های ۲، ۳، ۷ و ۱۵ دهم + درس ۱ دوازدهم)

- الف) از منابع دست اول در مطالعه تاریخ ایران باستان به‌شمار می‌رود.
 - ب) محتوای آن نشان می‌دهد که گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان رواج داشته است.
 - ج) پنج ستون از آن به شرح وقایع دوران آغازین فرمانروایی داریوش بزرگ اختصاص دارد.
 - د) این سنگ‌نوشته به زبان اوستایی و خط میخی نگارش شده است.
 - ه) به‌عنوان یک محوطه تاریخی، گوشه‌ای از فرهنگ و تمدن کهن ایرانی را به نمایش گذاشته است.
 - و) سرهبری راولینسون نخستین شرق‌شناسی بود که با مطالعه آن موفق به خواندن خط میخی شد.
- ۱) فقط «د» ۲) ب - د - ه ۳) د - ه ۴) ب - ه

۲۲۴۱ کدام گزینه، درباره «تاریخ طبری و بخش تاریخ ایران باستان آن» درست است؟

(فارج ۱۴۰۰) (درس ۷ دهم + درس ۱ و ۲ یازدهم)

- ۱) یک تاریخ عمومی است و طبری برای نگارش این بخش، از ترجمه عربی خدای‌نامه‌ها استفاده کرده است.
- ۲) یک تاریخ روایی است و مؤلف برای نگارش بخش مذکور، از متن پهلوی خدای‌نامه‌های دوره ساسانی بهره برده است.
- ۳) یک تاریخ عمومی است و طبری از متن پهلوی خدای‌نامه‌های دوره ساسانی برای نگارش بخش مذکور بهره برده است.
- ۴) یک تاریخ روایی است و مؤلف، از شاهنامه و ترجمه عربی دینوری از خدای‌نامه‌ها برای نگارش این بخش بهره برده است.

۲۲۴۲ درجه قطعیت و صحت دو گزاره زیر، به ترتیب، در کدام مورد درست بیان شده است؟

(ارديبهشت ۱۴۰۳) (درس ۸ یازدهم + درس ۹ دهم)

- الف) خسرو پرویز به باذان دستور داد پیامبر (ص) را دستگیر و روانه تیسفون کند.
- ب) به دستور اسکندر، تخت جمشید به آتش کشیده شد.
- ۱) مشهور است که چنین دستوری صادر شده است - باستان‌شناسان در صحت آن تردیدی ندارند.
- ۲) عموم مورخان با قطعیت درستی آن را پذیرفته‌اند - مشهور است که چنین اتفاقی روی داده است.
- ۳) عموم مورخان در تردید دارند - باستان‌شناسان در صحت آن تردید دارند.
- ۴) برخی مورخان در درستی آن تردید دارند - مشهور است که چنین اتفاقی افتاده است.

۲۲۴۳ هر یک از توصیفات زیر به ترتیب، مربوط به وزیران کدام دوره تاریخ ایران است؟

(ارديبهشت ۱۴۰۳) (درس ۹ + ۱۰ یازدهم + درس ۱۱ دهم)

- الف) وزیر به‌عنوان جانشین شاه، کشور را اداره می‌کرد و گاهی فرماندهی سپاه را در جنگ به‌عهده می‌گرفت.
 - ب) وزیران با تدبیر و علاقه‌مند به عمران و آبادانی، به رشد شهرنشینی کمک کردند.
 - ج) وزیران با مدارا و اجتناب از تنگ‌نظری، امنیت و آسایش کامل را برای فعالیت عالمان پیرو ادیان دیگر فراهم کردند.
 - د) دیوان وزارت که وزیر در رأس آن قرار داشت به شکوهمندی بی‌نظیری رسید.
- ۱) سلجوقیان - ساسانیان - سامانیان - آل بویه ۲) ساسانیان - سامانیان - آل بویه - سلجوقیان
- ۳) آل بویه - سلجوقیان - طاهریان - سلجوقیان ۴) ساسانیان - ایلخانان - غزنویان - طاهریان

۲۲۴۴ کدام موارد درباره جایگاه و نقش زنان در تاریخ ایران دوره اسلامی، درست است؟

(ارديبهشت ۱۴۰۳) (درس ۱۱ + ۱۳ + ۱۴ یازدهم + درس ۳ دوازدهم)

- الف) نفوذ زنان طبقه فرودست در عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی افزایش یافت. (دوره مغول تیموری)
 - ب) زنان ثروتمند بخشی از ثروت خود را وقف اداره مساجد پایتخت کردند. (دوره صفوی)
 - ج) اعضای حرمسرا در اداره امور حکومت دخالت می‌کردند. (دوران ضعف و انحطاط صفویه)
 - د) زنان حرمسرا نفوذ زیادی در بیرون دربار داشتند. (دوره قاجار)
- ۱) «الف» - «ب» ۲) «الف» - «د» ۳) «ب» - «ج» ۴) «ج» - «د»

۲۲۴۵ کدام حکومت‌ها در گسترش اسلام در هندوستان تأثیرگذار بودند؟

(درس ۱۰ یازدهم + درس ۲ دوازدهم)

- ۱) سامانیان و غزنویان ۲) سامانیان و گورکانیان ۳) سلجوقیان و غزنویان ۴) غزنویان و گورکانیان

۲۲۴۶ روند انحطاط و زوال حکومت صفویان از زمان چه کسی شدت گرفت و این حکومت تا چه زمانی دوام آورد؟ (درس ۱۳ یازدهم + درس ۲ دوازدهم)

- (۱) شاه سلیمان - شورش افغان‌ها و تسخیر اصفهان
(۲) شاه سلطان حسین - شورش افغان‌ها و تسخیر اصفهان
(۳) شاه سلیمان - برکناری تهماسب دوم توسط نادرشاه افشار
(۴) شاه سلیمان - برکناری تهماسب دوم توسط نادرشاه افشار

۲۲۴۷ کدام فرمانروایان ایرانی کوشیدند تا با دادن امتیاز به انگلیسی‌ها از تجربه و توان آن‌ها برای بهبود وضعیت دفاعی کشور بهره ببرند؟ (درس ۱۳ یازدهم + درس ۲ دوازدهم)

- (۱) شاه‌عباس صفوی - رضاشاه پهلوی
(۲) شاه‌عباس صفوی - نادرشاه افشار
(۳) کریم‌خان زند - نادرشاه افشار
(۴) کریم‌خان زند - رضاشاه پهلوی

۲۲۴۸ سابقه برخورد حکومت‌های ایرانی با عثمانی‌ها به کدام دوره باز می‌گردد و این جریان تا چه زمانی ادامه یافت؟ (درس ۱۳ یازدهم + درس ۶ دوازدهم)

- (۱) صفویان - پایان جنگ جهانی اول
(۲) افشاریه - پایان جنگ جهانی دوم
(۳) صفویان - روی کار آمدن نادرشاه افشار
(۴) افشاریه - فروپاشی عثمانی

۲۲۴۹ در قرن ۴ میلادی و در زمان امپراتوری روم به دلیل به دو بخش شرقی و غربی تقسیم شد؛ بخش (درس ۱۵ یازدهم + درس ۶ دهم)

- (۱) کنستانتین - مشکلات اداری و اقتصادی - شرقی آن که از اقتصاد و ارتش نیرومندی برخوردار بود قرن‌ها دوام آورد.
(۲) کنستانتین - انتخاب شهر قسطنطنیه به پایتختی - غربی آن در سال ۴۷۵ ق.م در اثر هجوم اقوام بیابان‌گرد نابود شد.
(۳) اکتاوایان - انتخاب شهر قسطنطنیه به پایتختی - شرقی آن در سال ۱۴۵۳ م توسط ترکان عثمانی متلاشی شد.
(۴) اکتاوایان - مشکلات اداری و اقتصادی - غربی آن در پی تهاجم دسته‌های ژرمن تجزیه شد.

۲۲۵۰ امپراتوری روم توسط چه کسانی متلاشی شد و چه کسی در قرون جدید درصد احیای آن برآمد؟ (درس ۱۵ یازدهم + درس ۸ دوازدهم)

- (۱) قبایل ژرمن - بیسمارک
(۲) قبایل ژرمن - شارلمانی
(۳) ترکان عثمانی - موسولینی
(۴) ترکان عثمانی - هیتلر

۲۲۵۱ کدام موارد از رویدادها و تحولات انگلستان در قرن ۱۳ میلادی است؟ (دافل ۱۳۰۳) (درس ۱۵ یازدهم + درس ۲ دوازدهم)

- (الف) همراهی با پاپ بر سر انتصاب اسقف‌ها
(ب) به‌وجود آمدن مجلس (پارلمان)
(ج) تشکیل ارتش منظم دائمی و تقویت حکومت مرکزی
(د) اختلاف با پاپ بر سر اعطای حلقه و عصای اسقفی
(۱) «ج» - «د»
(۲) «الف» - «ب»
(۳) «ب» - «د»
(۴) «ب» - «ج»

۲۲۵۲ کدام مورد درباره گونه‌های متون دست اول برای پژوهش در تاریخ ایران، درست است؟ (فارج ۱۳۰۳) (درس ۱ یازدهم + درس ۱۵ دهم + درس ۱ دوازدهم)

- (الف) تذکره‌ها و تراجم، متون زندگی‌نامه‌ای هستند.
(ب) منشآت و فرمان‌ها در شمار اسناد هستند.
(ج) نوشتن اندرزنامه‌ها در ایران از قرن پنجم هجری و با تألیف قابوسنامه شروع می‌شود.
(د) پژوهشگران برای تحقیق در تاریخ دوره ساسانی، با فقدان اندرزنامه‌ها روبه‌رو هستند.
(۱) «الف» - «ج»
(۲) «ج» - «د»
(۳) «الف» - «ب»
(۴) «ب» - «د»

۲۲۵۳ سه گزاره زیر درباره یک مورخ سنتی، به کدام وجوه از تاریخ‌نگاری و روش پژوهش در تاریخ، اشاره دارند؟ (دافل ۱۳۰۳) (درس ۱ دوازدهم + درس ۲ یازدهم)

- (الف) کتاب وی شرح لشکرکشی‌ها و اقدامات نظامی پادشاه است.
(ب) وی در اغلب رویدادها حضور داشته و پادشاه را همراهی می‌کرده است.
(ج) گزارش‌های او با زبانی دشوار و متکلف ثبت شده است.
(۱) «الف» و «ج»: روش - «ب»: نقد روایت (خبر)
(۲) «الف» و «ب»: نقد روایت (خبر) و «ج»: نقد روایت (خبر)
(۳) «الف»: نقد گزارش تاریخی - «ب»: نقد روایت (خبر) - «ج»: بینش
(۴) «الف»: بینش - «ب»: سنجش اعتبار روایت - «ج»: روش

۲۲۵۴ نگارش کدام دسته از آثار مطالعاتی تاریخی در دوره قاجار گسترش فراوانی یافت و کدام عبارت درباره آن صحیح است؟ (درس ۱ دوازدهم + درس ۱ یازدهم)

- (۱) تکنوگاری - مؤلفان عموماً به اشاره فرمانروا تاریخ زندگی او را به‌صورت متمرکز ثبت و ضبط می‌کردند.
(۲) سفرنامه‌ها - حاوی اطلاعات مفیدی از زندگی اجتماعی مردم ایران هستند که در دیگر منابع کم‌تر دیده می‌شود.
(۳) تاریخ‌های محلی - یکی از گنجینه‌های مهم اطلاعات سیاسی اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی درباره شهرها هستند.
(۴) نشریات - نخستین نشریه توسط امیرکبیر با نام وقایع اتفاقیه منتشر شد.

پاسخ‌های

تسرکچی

بررسی گزینه‌ها

- ۱) تدوین پرسش‌های تحقیق (مرحله دوم) مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شود.
- ۲) در مرحله سوم (شناسایی منابع) پژوهشگر پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند تا از اصالت سند و جعلی نبودن آن مطمئن شود.
- ۳) پژوهشگر در مرحله نخست پژوهش (انتخاب موضوع) باید موضوعی را برگزیند که دارای منابع و اطلاعات کافی باشد.
- ۴) کار محققان در مرحله تحلیل و تفسیر اطلاعات (مرحله پنجم) شباهت زیادی با کار کارآگاهان پلیس دارد.

مورخان تا پیش از دوره رنسانس و شکل‌گیری تاریخ‌نگاری به سبک نوین، بیشتر به بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان می‌پرداختند و به مسائل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیت چندانی نمی‌دادند. برخی از وقایع‌نویسان به عنوان منشی در خدمت شاهان و حاکمان بودند و به اسناد و مدارک دولتی دسترسی داشتند و می‌توانستند از آن‌ها برای ثبت و نگارش رویدادها استفاده کنند.

بررسی سایر گزینه‌ها

- ۱) تا پیش از رنسانس، در تاریخ‌نگاری به وجوه گوناگون حیات جامعه توجهی نمی‌شد.
- ۲) مورخان چون طبری در آثار خود شنیده‌ها و روایت‌هایی که خود شاهد آن نبوده‌اند را نیز بیان کرده‌اند.
- ۳) استفاده از یافته‌های سایر علوم از ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین است. تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن، از قرن پنجم پیش از میلاد در یونان باستان و با ظهور هرودت که «پدر تاریخ» لقب گرفت، آغاز شد. گاهی واژه تاریخ در نوشته‌ها و زبان مردم به کار می‌رود و منظور از آن علم و روش علمی است که به وسیله آن، رویدادهای گذشته براساس شواهد و مدارک مطالعه و تحلیل می‌شوند؛ مثلاً تاریخ روابط سیاسی و تجاری میان ایران و چین در عهد ساسانی.
- منظور از کلمه تاریخ در عبارت «تاریخ باستان مملو از جنگ و کشورگشایی است» مجموعه حوادث و رویدادهایی است که فرد یا جامعه از سر گذرانده است. «تاریخ باستان» یعنی مجموعه حوادثی که مردم دنیای باستان از سر گذرانده‌اند.

ویژگی‌های رویدادهای تاریخی: ۱) دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به‌طور مستقیم درک کرد بلکه باید با استفاده از شواهد و مدارک آن‌ها را شناخت. ۲) تکرارناپذیر و غیرقابل تجربه‌اند. ۳) مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.

انسان در تاریخ، نقش محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه رفتار متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت پدید آمده‌اند. نهادها، جوامع، کشورها و در یک کلام تمدن نیز پیامد رفتار فردی و جمعی انسان‌هاست.

هدف علم تاریخ، آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته است که شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری می‌شود.

پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش (۳ هزار سال قبل از میلاد مسیح) به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد. قدیمی‌ترین متن تاریخی که تاکنون کشف شده، سنگ نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد.

قدیمی‌ترین متن تاریخی به دست آمده، سنگ‌نوشته‌ای متعلق به مصریان باستان است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد و در آن، نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث دوران آنان ذکر شده است.

تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن، از قرن پنجم قبل از میلاد در یونان باستان و با ظهور هرودت آغاز شد.

کتاب تاریخ هرودت، که بخش عمده مطالب آن به شرح جنگ‌های یونان و ایران اختصاص دارد، کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به جا مانده از عصر باستان است.

برخی پژوهشگران معتقدند که رواج و رونق ادبیات و فلسفه، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.

پس از هرودت، دیگر نویسندگان یونانی و سپس رومی، راهی را که او آغازکننده آن بود، ادامه دادند و فن تاریخ‌نویسی را تکامل بخشیدند.

عمده تمرکز مورخان بر بیان حوادث سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان بود و به مسائل و موضوع‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اهمیتی نمی‌دادند.

به دنبال پیشرفت‌های فکری و علمی که در دوره رنسانس در اروپا به وقوع پیوست، به تدریج علم تاریخ نیز متحول شد و شیوه نوینی در تاریخ‌نگاری پدید آمد. اساس این شیوه بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی بود.

ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین عبارت‌اند از: ۱) بررسی و مطالعه تمام جنبه‌های زندگی مردمان و جوامع گذشته ۲) بررسی و تجزیه و تحلیل زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی ۳) به‌کارگیری یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا، اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری در پژوهش‌های علمی تاریخی.

پاسخ سوال قبل رو به دور، رگه برون لطفاً!

- پژوهش در تاریخ دارای مراحل است که عبارت‌اند از: ۱) انتخاب موضوع ۲) تدوین پرسش‌های تحقیق ۳) شناسایی منابع ۴) گردآوری و تنظیم اطلاعات ۵) تحلیل و تفسیر اطلاعات و ۶) گزارش یافته‌های پژوهش.
- برای انتخاب موضوع پژوهش، معیارهایی باید مورد توجه قرار گیرد: ۱) موضوع تحقیق تازه باشد و تکراری نباشد، یعنی مسأله تازه‌ای را مورد بررسی قرار دهد و حرف و نظر جدیدی را ارائه دهد، ۲) موضوع تحقیق دارای اثر و فایده‌ای باشد و ۳) منابع و اطلاعات کافی در مورد آن موضوع وجود داشته باشد.

در مرحله انتخاب موضوع، محقق باید موضوعی را برگزیند که منابع و اطلاعات کافی در مورد آن وجود داشته باشد و همچنین موضوع تحقیق تکراری نباشد و دارای اثر و فایده باشد.

تنها موارد «ج» و «د» عبارت صورت سؤال را به‌درستی کامل می‌کنند.

بررسی موارد نادرست

الف) این امکان وجود ندارد که موضوعی برای پژوهش انتخاب شود که تمامی جوانب زندگی مردم در روزگار گذشته را در بر گیرد.

ب) این عبارت، از مزایای تدوین پرسش‌های تحقیق (مرحله دوم یک پژوهش تاریخی) است.

دومین مرحله از مراحل انجام پژوهش در تاریخ، تدوین پرسش‌های تحقیق است. پرسش‌ها علاوه بر آن‌که هدف پژوهش را مشخص می‌کنند، مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند.

شهادت مطهری می‌فرمایند: «از نظر قرآن، تاریخ بشر و تحولات آن، بر طبق یک سلسله سنن و نوامیس صورت می‌گیرد و عزت‌ها، ذلت‌ها، موفقیت‌ها و شکست‌ها، خوشبختی‌ها و بدبختی‌های تاریخی حساب‌هایی دقیق و منظم دارد و با شناختن آن حساب‌ها و قانون‌ها می‌توان تاریخ حاضر را تحت فرمان درآورد و به سود سعادت خود و مردم از آن بهره‌گیری کرد.»

در قرآن، آیات بسیاری است که به مطالعه سرگذشت اقوام گذشته دعوت کرده و آن را به عنوان یک منبع معتبر برای کسب شناخت و تفکر معرفی می‌کند. برای مثال، آیه ۱۷۶ سورة اعراف می‌فرماید: «قصه گذشتگان با ایشان بگوی باشد که تفکر کنند.» در این آیه، مطالعه سرگذشت اقوام گذشته به عنوان منبع معتبر برای کسب شناخت و تفکر معرفی شده است.

دامنه شناخت و آگاهی تاریخی فقط محدود به گذشته نمی‌شود، بلکه به درک زمان حال و ترسیم مسیر آینده نیز کمک می‌کند؛ زیرا رویدادهای تاریخی اگرچه در زمان معینی در گذشته به وقوع پیوسته‌اند، اما آثار، نتایج و پیامدهای این رویدادها، گذشته، حال و آینده را به یک‌دیگر پیوند می‌دهد.

مطالعه تاریخ به ماکم می‌کند تا بفهمیم که فرهنگ‌ها و جوامع بشری چگونه و تحت تأثیر چه عوامل و شرایطی به وجود آمده، پیشرفت کرده و به وضعیت کنونی رسیده‌اند. بدین‌گونه، علم تاریخ می‌تواند ما را در ارزیابی و شناخت درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و نیز ترسیم افق آینده، کمک کند.

آگاهی افراد یک جامعه نسبت به گذشته مشترکشان، باعث خودآگاهی و یگانگی بیشتر آنان می‌شود که نتیجه آن تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی است. مطالعه و بررسی گذشته، همچنین ارزش و اهمیت میراث فرهنگی را به ما نشان می‌دهد و کمک می‌کند که میراث فرهنگی را به‌عنوان بخشی از هویت و شناسنامه ملی خویش بدانیم و در حفظ و نگهداری آن کوشا باشیم.

تأثیرات مطالعه تاریخ بر تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی:

۱ افزایش خودآگاهی و یگانگی میان افراد یک جامعه ۲ به دست آوردن شناخت و درک درست از هویت و کیستی خود ۳ تلاش برای حفظ میراث فرهنگی به‌عنوان بخشی از هویت و شناسنامه ملی خویش.

افزایش قدرت درک و مهارت اندیشه‌ورزی از نتایج مطالعه تاریخ به عنوان منبع شناخت و تفکر است.

شناخت گذشته و مطالعه و بررسی زندگی مردمان در زمان‌ها و مکان‌های دیگر، به ما کمک می‌کند که درک درستی از هویت و کیستی خود پیدا کنیم و بدانیم، که بوده‌ایم و چگونه به جایگاهی که هم‌اکنون هستیم، رسیده‌ایم. آگاهی تاریخی ایرانیان از گذشته خود، به همراه زبان فارسی و فرهنگ ایرانی، نقش زیادی در حفظ موجودیت و هویت آنان در طول تاریخ داشته است. نیاکان ما به اتکال چنین آگاهی و دلبستگی به زبان و فرهنگ خویش بوده است که توانسته‌اند در برابر حوادث عظیمی چون حمله اسکندر مقدونی، تهاجم ویرانگر مغولان و نظایر آن، دوام بیاورند و مانع فروپاشی جامعه و فرهنگ ایرانی شوند.

تاریخ‌نگاری در مفهوم کامل آن، در قرن پنجم قبل از میلاد در یونان باستان و با ظهور هرودت (پدر تاریخ) آغاز شد. کتاب او، کهن‌ترین و کامل‌ترین اثر تاریخی به‌جا مانده از عصر باستان است. بخش عمده مطالب این کتاب، به شرح جنگ‌های یونان و ایران اختصاص دارد.

پرسش‌ها علاوه بر آن‌که هدف پژوهش را مشخص می‌کنند، مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر از مسیر درست پژوهش می‌شوند.

مرحله سوم پژوهش تاریخی → شناسایی منابع

مرحله پنجم پژوهش تاریخی → تحلیل و تفسیر اطلاعات

اساس شیوه تاریخ‌نگاری نوین بر سنجش دقیق منابع، استناد به اسناد و مدارک معتبر و دوری از داستان‌پردازی بود.

محقق در مرحله سوم از مراحل پژوهش یعنی در مرحله شناسایی منابع، پس از شناسایی منابع و اسناد تحقیق، میزان اعتبار، دقت و صحت آن‌ها را ارزیابی می‌کند.

مرحله پنجم از مراحل پژوهش در تاریخ، مرحله تحلیل و تفسیر اطلاعات است. تحلیل و تفسیر رویدادهای تاریخی کار ساده‌ای نیست و مورخان برای انجام آن، نیازمند روش‌ها و مهارت‌های خاصی هستند. این مرحله از کار پژوهشگران مشابه کار کارآگاهان پلیس است.

پژوهشگر باید حرف و نظر جدیدی را ارائه دهد → انتخاب موضوع /

مورخان برای انجام آن نیازمند مهارت‌های خاصی هستند → تحلیل و تفسیر اطلاعات / هدف پژوهش را مشخص می‌کنند → تدوین پرسش‌های تحقیق منابع پژوهش تاریخی از نظر درجه اهمیت و اعتبار به دو دسته منابع اصلی (دست اول) و منابع فرعی (دست دوم) تقسیم می‌شوند.

منابع دست اول یا اصلی، به همه آثاری گفته می‌شود که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن نوشته شده‌اند. به عبارت دیگر، نویسندگان این نوع منابع، خود ناظر رویدادها بوده‌اند و یا اینکه شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده‌اند. علاوه بر منابع مکتوب، تمامی آثار باستانی و تاریخی شامل بناها، ابزارها، اشیاء، سنگ‌نگاره‌ها و ... و هر وسیله‌ای که از گذشته به‌جا مانده نیز منبع دست اول محسوب می‌شوند.

به همه منابع، تحقیقات و آثاری که مدت‌ها پس از وقوع رویدادها و با استفاده از منابع دست اول پدید آمده‌اند، منابع دست دوم یا فرعی می‌گویند.

برای پاسخ دادن به این سؤال، شما باید گزینه‌ای را انتخاب کنید که عبارت‌های هر دو با قالی متناسب با هم باشند.

بررسی گزینه‌ها

۱) دست اول - دست اول ۲) دست دوم - دست اول

۳) دست اول - دست دوم ۴) دست دوم - دست اول

منشور کورش → منابع دست اول یا اصلی

مقالات تاریخی → منابع دست دوم یا فرعی

طاق‌بستان → منابع دست اول یا اصلی

منابع مکتوب اصلی، شامل آثاری است که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع آن پدید آمده و نویسندگان این منابع خود ناظر این وقایع بوده‌اند یا این‌که شرح ماجرا را از شاهدان واقعه شنیده‌اند.

بررسی سایر گزینه‌ها

۱) منابع اصلی (مکتوب و غیرمکتوب)

۲) منابع فرعی

۳) منابع اصلی (مکتوب و غیرمکتوب)

برخی از فواید و کارکردهای علم تاریخ عبارت‌اند از: ۱ شناخت و تفکر (تقویت قوه شناخت و تفکر و اندیشه‌ورزی)، ۲ بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده (ارزیابی درست اوضاع و شرایط کنونی جامعه خویش و سایر جوامع و ترسیم افق آینده) ۳ تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی (خودآگاهی و یگانگی بیشتر بین افراد یک جامعه).

این آیه شریفه، مطالعه سرگذشت اقوام گذشته را به‌عنوان یک منبع معتبر برای کسب شناخت و تفکر معرفی می‌کند.

بررسی گزینه‌ها

- ۱) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
 - ۲) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی
 - ۳) منبع شناخت و تفکر
 - ۴) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
- تصویر داده‌شده، سنگ پالمو تکه‌ای از یک ستون سنگی یادبود به نام «سالنامه شاهی» مربوط به پادشاهی کهن مصر است. این تکه سنگ در موزه شهر پالمو در ایتالیا نگهداری می‌شود.
- تصویر داده‌شده، مربوط به هرودت (پدر علم تاریخ) مورخ بزرگ یونانی در قرن پنجم قبل از میلاد است.

در دوره اشکانیان، گاه‌شماری‌های بابلی، سلوکی و اوستایی متداول بود. در گاه‌شماری اوستایی، سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. سپس پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.

بررسی سایر گزینه‌ها

- ۲) یکی از گاه‌شماری‌های رایج در دوره اشکانیان گاه‌شماری بابلی بود که از نوع خورشیدی قمری بود.
- ۳) گاه‌شماری بابلی در دوره اشکانیان نیز متداول بود.
- ۴) یکی از گاه‌شماری‌های رایج در ایران اسلامی، گاه‌شماری جلالی بود که یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان است و گاه‌شماری هجری خورشیدی که از سال ۱۳۰۴ ش در ایران رسمیت یافت، براساس آن تنظیم شده است.

در دوره ساسانیان، گاه‌شماری اوستایی در ایران رایج شد. در این گاه‌شماری سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. سپس پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» (پنجه) به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.

در دوره ساسانیان، گاه‌شماری اوستایی که گاه‌شمار دینی زرتشتیان محسوب می‌شد، در ایران رایج گردید. مبدأ این گاه‌شماری، به تخت نشستن هر پادشاه بود.

مصریان گاه‌شماری خورشیدی دقیق و منظمی داشتند. آنان سال را ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز محاسبه می‌کردند. در گاه‌شماری مصری، سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌گردید. برای محاسبه یک چهارم شبانه‌روز اضافی، هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند و سال را کبیسه می‌گرفتند. مبدأ گاه‌شماری آنان جلوس پادشاهان بود.

در گاه‌شماری اوستایی سال را ۳۶۵ شبانه‌روز می‌گرفتند، در هر ۴ سال یک شبانه‌روز و در هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد. برای رفع این مشکل بعد از هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند.

گاه‌شماری اوستایی رایج در دوره ساسانی، هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد.

تقویم هجری شمسی بر پایه تقویم جلالی تنظیم شده و اسامی ماه‌های آن اوستایی است.

اسامی ماه‌ها در گاه‌شماری اوستایی و هجری شمسی یکی است؛ چون در گاه‌شماری هجری شمسی نام ماه‌ها از گاه‌شماری اوستایی اقتباس شده است.

تقویم هجری قمری رایج در کشورهای اسلامی، مبتنی بر حرکت ماه به دور زمین است.

هرودت مورخ یونانی به منظور نگارش کتاب تاریخ خود، به مصر، فینیقیه و جاهای دیگر مسافرت کرده و از نزدیک شرایط طبیعی و اقلیمی آن سرزمین‌ها را بررسی نموده است.

تقویم هجری شمسی بر پایه تقویم جلالی تنظیم شده و اسامی ماه‌های آن اوستایی است.

اسامی ماه‌ها در گاه‌شماری اوستایی و هجری شمسی یکی است؛ چون در گاه‌شماری هجری شمسی نام ماه‌ها از گاه‌شماری اوستایی اقتباس شده است.

زمان و مکان دو رکن مهم دانش تاریخ به شمار می‌روند و نخستین پرسش‌هایی که برای تاریخ‌نگاران مطرح می‌شود، این است که رویدادهای تاریخی در چه زمانی و کجا رخ داده‌اند.

دانش تاریخ بدون توجه به زمان و مکان، معنایی ندارد؛ زیرا رویدادهای تاریخی در زمان معینی و در بستر مکان و محیط رخ می‌دهند.

گاه‌شماری، نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (ماه و سال) ابداع کرده است. دانش و مهارت اندازه‌گیری زمان، ارتباط نزدیکی با علمی مانند ریاضیات، نجوم و فیزیک دارد و ابداع تقویم، نتیجه تلاش مشترک دانشمندان این علوم به حساب می‌آید.

در نتیجه نیاز به زمان‌سنجی بود که بشر موفق شد ابزارهایی مانند ساعت‌های آفتابی، آبی و سنی و همچنین وسیله پیچیده‌تری مثل اسطرلاب را اختراع نماید.

مردمان بین‌النهرین (میان‌رودان) و مصریان باستان، در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند.

در میان بابلی‌ها، گاه‌شماری خورشیدی - قمری رایج بود. در این گاه‌شماری، سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه تقسیم می‌شد. از آنجایی که سال قمری ۳۵۴ شبانه‌روز و سال خورشیدی ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز است. برای رفع این اختلاف، هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند. مبدأ گاه‌شماری آنان، جلوس پادشاهان بود.

بابلی‌ها، هر سه سال، یک ماه به سال می‌افزودند. گاه‌شماری آن‌ها از نوع خورشیدی - قمری بود. گاه‌شماری آن‌ها در دوره هخامنشیان در ایران رواج داشته است.

مصریان گاه‌شماری خورشیدی دقیق و منظمی داشتند. آنان سال را ۳۶۵ و یک چهارم شبانه‌روز محاسبه می‌کردند. در گاه‌شماری مصری، سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه تقسیم می‌شد و پنج روز اضافی، به آخر ماه دوازدهم افزوده می‌گردید. برای محاسبه یک چهارم شبانه‌روز اضافی، هر چهار سال یک روز به سال می‌افزودند و سال را کبیسه می‌گرفتند. مبدأ گاه‌شماری آنان جلوس پادشاهان بود.

رومیان در آغاز گاه‌شماری دقیقی نداشتند. در سال ۴۶ ق.م، ژولیوس سزار امپراتور روم دستور داد تا گاه‌شماری رومی بر اساس گاه‌شماری مصری اصلاح شود. حدود دو قرن بعد از آن که دین مسیحیت در امپراتوری روم رسمیت یافت (حدود سال ۵۲۵ م)، تولد حضرت مسیح به‌عنوان مبدأ گاه‌شماری رومیان (مسیحیان) تعیین شد. حدود هزار سال بعد (حدود سال ۱۵۰۰ م) پاپ گریگور سیزدهم به کمک منجمان بار دیگر گاه‌شماری مسیحیان را اصلاح کرد. گاه‌شماری مسیحی، امروزه به نام گاه‌شماری میلادی شناخته می‌شود.

گاه‌شماری مسیحی همان گاه‌شماری رومی است که دو قرن پس از رسمیت یافتن دین مسیحیت در امپراتوری روم، تولد حضرت مسیح (ع) را به‌عنوان مبدأ آن تعیین کردند. (مبدأ دینی)

گاه‌شماری رایج در کشور ما از نوع هجری خورشیدی است که بر اساس گاه‌شماری جلالی تنظیم شده و در سال ۱۳۰۴ ش. رسمیت یافته است. گاه‌شماری جلالی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان است و گاه‌شماری هجری خورشیدی که از سال ۱۳۰۴ ش. در ایران رسمیت یافت، بر اساس آن تنظیم شده است. کروئولوژی یعنی نظم و ترتیب رویدادها که در مطالعه و پژوهش تاریخ اهمیت فراوانی دارد.

رویدادهای تاریخی در زمان معینی به وقوع پیوسته‌اند و مورخان می‌کوشند که این رویدادها را بر اساس زمان وقوع آن‌ها توصیف و تحلیل کنند. بنابراین نظم و ترتیب رویدادها که به آن کروئولوژی می‌گویند، در مطالعه و پژوهش تاریخ اهمیت فراوانی دارد.

«خط زمان» ابزار مناسبی است که به وسیله آن می‌توان رویدادهای یک دوره یا دوران‌های مختلف تاریخی را به ترتیب زمان وقوع آن‌ها بر روی نمودار نشان داد.

ابن خلدون، اندیشمند مسلمان تونس‌ی که در قرن ۸ هـ. ق. می‌زیست، بخشی از مقدمه کتاب «العبر» خود را به تأثیر جغرافیا و اقلیم بر اخلاق و رفتار آدمیان اختصاص داده است.

جغرافیای تاریخی به مطالعه مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی بر رویدادهای تاریخی مانند شکل‌گیری تمدن‌ها، مهاجرت‌ها، پیروزی‌ها، شکست‌ها و ... مطالعه می‌کند.

بررسی سایر گزینه‌ها

۱) تعریف علم تاریخ ۲ و ۴) تعریف علم باستان‌شناسی یکی از پیامدهای ارتباط جغرافیا و تاریخ، اهمیت یافتن نقشه در مطالعه تاریخ است.

نقشه‌های تاریخی، انواع مختلفی از اطلاعات شامل قلمرو حکومت‌ها، مرزها، پایتخت‌ها، شهرها، بناهای مهم، محل دقیق رویدادها به‌خصوص جنگ‌ها، شبکه راه‌ها، مسیرهای مهاجرت و لشکرکشی‌ها و تقسیمات اداری و مالیاتی را نشان می‌دهند. با پیشرفت شیوه‌های پژوهش در تاریخ در دو قرن اخیر، مورخان به اهمیت استفاده از نقشه‌ها پی برده‌اند. به طوری که در آثار تاریخی تألیف شده در این دوره، نقشه‌هایی از دوره‌های مختلف تاریخی تهیه و ترسیم شده است. امروزه برای ارائه اطلاعات اقتصادی، جمعیتی، فرهنگی، اجتماعی و سایر جلوه‌های حیات اجتماعی انسان در گذشته از نقشه‌های تاریخی استفاده می‌شود.

نقش پدیده‌های جغرافیایی در شکل‌گیری تمدن‌ها مربوط به دانش جغرافیای تاریخی است.

نقش پدیده‌های جغرافیایی در ایجاد و گسترش راه‌ها از مباحث مربوط به دانش جغرافیای تاریخی است.

گاه‌شماری بابل - خورشیدی قمری - مبدأ ملی و قومی / گاه‌شماری مصری - خورشیدی - مبدأ ملی و قومی / گاه‌شماری رومی (مسیحی) - خورشیدی - مبدأ دینی / گاه‌شماری اسلامی - قمری - مبدأ دینی / گاه‌شماری اوستایی - خورشیدی - مبدأ ملی و قومی / گاه‌شماری جلالی - خورشیدی - مبدأ دینی

گاه‌شماری مسیحی که امروزه به نام گاه‌شماری میلادی شناخته می‌شود، در زمان پاپ گرگوار سیزدهم اصلاح شد.

گاه‌شماری رومی - گاه‌شماری مسیحی - گاه‌شماری میلادی گاه‌شماری هجری قمری که تقویم رایج بیشتر کشورهای اسلامی به شمار می‌رود، بر پایه گردش ماه به دور زمین تنظیم شده است و مبدأ آن اول محرم سال است که پیامبر از مکه به مدینه هجرت کردند. (مبدأ دینی). سال هجری قمری با ماه محرم آغاز می‌شود.

پاسخ سؤال قبل رو به دور دیگه بفرن! محتوای سنگ‌نوشته‌های بیستون و تخت‌جمشید نشان می‌دهند که گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابل در قلمرو هخامنشیان رواج داشته است، اما ماه‌ها بر اساس فرهنگ و آیین ایرانی نامگذاری شده بودند.

پاسخ سؤال قبل رو به دور دیگه بفرن! گاه‌شماری هخامنشیان از نوع خورشیدی - قمری بود که آن را از بابل‌ها اقتباس کرده بودند.

در دوره ساسانیان، گاه‌شماری اوستایی در ایران رایج گردید. در گاه‌شماری اوستایی، سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. سپس پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند. مبدأ گاه‌شماری اوستایی به تخت نشستن هر پادشاه (مبدأ ملی و قومی) بود. در این گاه‌شماری ماه‌ها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان نامگذاری شده بود. در دوره اشکانیان، گاه‌شماری‌های بابل، سلوکی و اوستایی متداول بود.

در دوره ساسانیان، گاه‌شماری اوستایی که گاه‌شماری دینی زرتشتیان محسوب می‌شد، در ایران رایج گردید. از آنجایی که در این گاه‌شماری، سال را ۳۶۵ شبانه‌روزی می‌گرفتند، در هر ۴ سال یک شبانه‌روز و هر ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه‌روز از سال حقیقی عقب می‌افتاد. برای رفع این مشکل، بعد از هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند.

بررسی سایر گزینه‌ها

۱) مصریان، سال را ۳۶۵ شبانه‌روز می‌گرفتند و هر ۴ سال، یک شبانه‌روز به سال می‌افزودند.

۲) در گاه‌شماری‌های خورشیدی - قمری سال به ۱۲ ماه ۲۹ تا ۳۰ روزه تقسیم می‌شود. اما گاه‌شماری اوستایی از نوع خورشیدی است.

۴) گاه‌شماری بابلیان از نوع قمری و گاه‌شماری اوستایی از نوع خورشیدی است. در گاه‌شماری اوستایی، سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه تقسیم می‌شد. سپس پنج روز اضافی را به نام «اندرگاه» به آخر ماه دوازدهم می‌افزودند.

در گاه‌شماری بابل‌ها هر سه سال، یک ماه و در گاه‌شماری اوستایی ساسانی هر ۱۲۰ سال، یک ماه به سال افزوده می‌شد.

۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه - تقویم بابل‌ها و هخامنشیان سال کبیسه - گاه‌شماری مصری / مبدأ دینی - گاه‌شماری هجری قمری مسلمانان و گاه‌شماری مسیحی (میلادی)

انواع مبدأهای گاه‌شماری:

- ۱) مبدأ دینی (رایج‌ترین نوع مبدأ گاه‌شماری): یک حادثه یا رخداد دینی
- ۲) مبدأ ملی و قومی: رویداد ویژه‌ای که برای قوم یا ملتی جنبه افتخارآمیز دارد مانند جلوس پادشاهان - گاه‌شماری بابل، مصری، اوستایی
- ۳) مبدأ مبتنی بر حوادث طبیعی: یک رویداد طبیعی بزرگ مثل زلزله یا طوفان - گاه‌شماری سومریان

نقطه A ← سال‌های بین ۲۰۰ تا ۳۰۰ قبل از میلاد می‌تواند باشد؛ مثلاً سال ۲۲۹ ق.م.

نقطه B ← سال‌های بین ۱ تا ۱۰۰ میلادی می‌تواند باشد؛ مثلاً سال ۴۶ م.

نقطه C ← سال‌های بین ۱۰۰ تا ۲۰۰ قبل از میلاد می‌تواند باشد؛ مثلاً سال ۱۲۹ ق.م.

موزه‌ها مهم‌ترین مکان گردآوری، نگهداری، مرمت، مطالعه و نمایش آثار باستانی هستند. از جمله معروف‌ترین موزه‌های جهان عبارتند از: موزه لوور (پاریس / فرانسه)، موزه بریتانیا (لندن / انگلستان)، موزه آرمیتاژ (سن پترزبورگ / روسیه) موزه مترو پولیتن (نیویورک / آمریکا)

به‌طور کلی، باستان‌شناسی علاوه بر آن‌که میراث فرهنگی بشر را کشف و معرفی کرده است، نقش مهم‌تری در مرمت و نگهداری این میراث‌گران بها دارد.

تمدن عظیم جیرفت در استان کرمان (شرق کشور) کشف شده است. موزه ایران باستان در تهران، از جمله بزرگ‌ترین موزه‌های ایران است.

باستان‌شناسی، علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به‌منظور شناخت فرهنگ و شیوه زندگی انسان و جوامع گذشته، مطالعه و بررسی می‌کند.

باستان‌شناس، کسی است که براساس آثار باقی‌مانده از بشر، گذشته انسان و جامعه و به‌ویژه تغییرات فرهنگی آن‌ها را در طول زمان بررسی و تحلیل می‌نماید.

برخی از صاحب‌نظران، باستان‌شناسی را علمی می‌شمارند که هدف آن، شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ اوست.

در قرن ۱۸ میلادی، وینکلمان مورخ آلمانی با نگارش کتاب تاریخ هنر یونان باستان، گامی مهم در جهت آغاز مطالعات باستان‌شناسی برداشت. باکاوش‌های

شهرهای رومی مانند پمپئی در همان قرن، باستان‌شناسی علمی، رو به تکامل نهاد. آثار باستانی و تاریخی، به تمامی اشیاء، ابزارها، بناها و مکان‌هایی می‌گویند که ساخته دست بشر و محصول اندیشه او هستند.

به جاهایی که باستان‌شناسان در آن‌جا آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و در مواردی کشف می‌کنند، مکان باستانی گفته می‌شود. مکان‌های باستانی و تاریخی از نظر شکل و وسعت متفاوت‌اند. برخی از آن‌ها چند هکتار وسعت دارند.

برخی از محوطه‌های باستانی چندین هکتار وسعت دارند، مانند سکونتگاه‌های شهری و روستایی از جمله شهر سوخته در ایران.

اشیایی که از داخل گورهای باستانی به‌دست آمده‌اند و در موزه‌های جهان به نمایش گذاشته شده‌اند، یکی از جذاب‌ترین و پربیننده‌ترین آثار موزه‌ای هستند.

اشیای به‌دست آمده از داخل گورهای باستانی، اطلاعات ارزنده‌ای را درباره نظام اجتماعی، باورها، فرهنگ، وضعیت اقتصادی و میزان پیشرفت‌های فنی مردمان و جوامع گذشته ارائه می‌دهند.

در گوشه و کنار ایران به‌ویژه در فارس، همدان و کرمانشاه، سنگ‌نوشته‌ها، نقش برجسته‌ها و گوردخمه‌های متعددی بر دیواره کوه‌ها و صخره‌ها نقش بسته‌اند و گوشه‌ای از فرهنگ و تمدن کهن ایرانی را به نمایش گذارده‌اند.

هنگامی که در دوره‌های زمانی مختلف به تناوب مردمانی در یک مکان سکونت نمایند، به تدریج چند لایه باستانی روی هم قرار می‌گیرند. تاکنون شمار زیادی از این تپه‌ها در ایران شناسایی و حفاری شده‌اند.

مراحل کار باستان‌شناسان عبارت است از: ۱ کشف و شناسایی حفاری و کاوش ۲ استخراج و تنظیم اطلاعات

الف: مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف ← کاوش و حفاری / ج: رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها ← کشف و شناسایی بررسی قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آثار باستانی ←

مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات موزه آرمیتاژ ← سن پترزبورگ روسیه

نخستین گام باستان‌شناسان، شناسایی و کشف مکان‌ها و محوطه‌های باستانی و تاریخی است. باستان‌شناسان برای کشف آثار باستانی و تاریخی علاوه بر رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها، از ابزارهای مختلفی چون رادارها، پهپادها، عکس‌های هوایی، تصاویر ماهواره‌ای، روش‌های الکترومغناطیسی و سیستم اطلاعات جغرافیایی نیز استفاده می‌کنند.

پاسخ سوال قبل رو به دور دیگه بفرم!

مواست باشه که «تشنعات حرارتی» و «شکافت هسته» از روش‌های مورد استفاده در تاریخ‌گذاری آثار باستانی است.

برخی از آثار و بناهای تاریخی مانند تخت جمشید و طاق‌بستان بر روی سطح زمین قرار داشته و به آسانی قابل شناسایی بوده‌اند.

گاهی برخی از آثار و بناهای تاریخی به‌صورت اتفاقی و اغلب در نتیجه فعالیت‌های کشاورزی و عمرانی و یا بروز پدیده‌های طبیعی مانند سیل و زلزله از دل زمین نمایان شده‌اند.

سنگ‌نوشته روزتا، آرامگاه شی‌هوانگ‌تی امپراتور چین، تمدن جیرفت و مردان نمکی زنجان به‌طور اتفاقی کشف شده‌اند.

گام دوم فعالیت‌های باستان‌شناسی، حفاری برای بیرون آوردن آثاری است که در دل خاک قرار گرفته‌اند. حفاری، یکی از مراحل حساس کار باستان‌شناسی است و نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان می‌باشد، چرا که ممکن است با کوچک‌ترین اشتباه، آسیب بزرگی به آثار و بناهای تاریخی در حال کاوش وارد شود.

باستان‌شناسان پس از حفاری و خاک‌برداری، هنگامی که به یک بنای تاریخی برخورد کنند، نخست نقشه آن بنا را مشخص می‌نمایند.

باستان‌شناسان در مرحله کاوش اگر به شیئی برخورد کنند، نخست در همان وضعیت از آن عکس‌برداری و تمامی مشخصات آن را به‌طور دقیق ثبت می‌کنند. سپس آن را از خاک بیرون آورده و مراحل بعدی تحقیقات در کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌های مجهز ادامه می‌یابد.

در سومین مرحله از فعالیت‌های باستان‌شناسی، یعنی در مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات باستان‌شناسان، آثار یا بناهای باستانی کشف شده را به لحاظ قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آن‌ها و نیز کاربردهایی که داشته‌اند، مورد بررسی قرار می‌دهند. علاوه بر این، باستان‌شناسان با مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف، می‌کوشند تا سیر پیشرفت‌های فنی، هنری و فرهنگی مردمان گذشته را درک کنند. آنان همچنین از طریق مقایسه آثار و بناهای باستانی سرزمین‌ها و تمدن‌های گوناگون، روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی و اقتصادی آن‌ها بر یکدیگر را توضیح می‌دهند.

باستان‌شناسان از طریق مقایسه آثار و بناهای باستانی سرزمین‌ها و تمدن‌های گوناگون، روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی و اقتصادی آن‌ها بر یکدیگر را توضیح می‌دهند.

الف: مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف ← کاوش و حفاری / ج: رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها ← کشف و شناسایی بررسی قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آثار باستانی ←

مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات موزه آرمیتاژ ← سن پترزبورگ روسیه

الف: مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف ← کاوش و حفاری / ج: رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها ← کشف و شناسایی بررسی قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آثار باستانی ←

مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات موزه آرمیتاژ ← سن پترزبورگ روسیه

الف: مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف ← کاوش و حفاری / ج: رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها ← کشف و شناسایی بررسی قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آثار باستانی ←

مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات موزه آرمیتاژ ← سن پترزبورگ روسیه

الف: مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف ← کاوش و حفاری / ج: رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها ← کشف و شناسایی بررسی قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آثار باستانی ←

مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات موزه آرمیتاژ ← سن پترزبورگ روسیه

الف: مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف ← کاوش و حفاری / ج: رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها ← کشف و شناسایی بررسی قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آثار باستانی ←

مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات موزه آرمیتاژ ← سن پترزبورگ روسیه

الف: مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف ← کاوش و حفاری / ج: رجوع به کتاب‌های تاریخی و سفرنامه‌ها ← کشف و شناسایی بررسی قدمت، مواد و مصالح به کار رفته در آثار باستانی ←